

Nr 216.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; given Stockholms slott den 20 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt i punkterna 1:o—9:o.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anhåller att få underställa Kungl. Maj:ts prövning vissa ärenden angående försäljning av kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, vilka ärenden synts böra föranleda framställning till riksdagen, samt anför härom följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 176 häft. (Nr 216.)

1:o.

[1.]
Stora och
Lilla Åvesta
i Kopparbergs
län.

I proposition nr 184 till 1914 års senare riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen medgiva försäljning av vissa områden av den intill Krylbo belägna kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta i Kopparbergs län. Under återopande av vad riksdagen i sin skrivelse nr 237 anfört angående vissa av Kungl. Maj:t föreslagna egendomsförsäljningar avslag riksdagen, jämlikt anmälan i skrivelse nr 238, förslaget om försäljningar från Åvesta samt anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa förnyad utredning enligt de av riksdagen i skrivelsen nr 237 närmare angivna grunder av frågan om upplåtande av de i framställningen avsedda tomter.

I den återopade riksdagsskrivelsen nr 237 förklarade riksdagen sig hava vid behandlingen av vissa förslag till egnahemsupplåtelser, däribland nyssnämnda från Åvesta, fäst sin uppmärksamhet därpå, att de föreslagna upplåtelseerna vore av ett väsentligen helt annat slag än de vanligen förekommande jordupplåtelseerna från kronoegendomar, samt anförde vidare.

De upplåtelser, varom här vore fråga, representerade en först på senare åren uppkommen typ av jordförsäljningar, avseende styckning och försäljning såsom byggnadstomter i större skala av områden, belägna inom eller omedelbart intill mera koncentrerade, i utveckling stadda samhällen.

Med hänsyn till det inflytande, som en dylik tomtförsäljning från statens sida vore ägnad att utöva på utvecklingen av ifrågavarande samhällen, hade riksdagen ansett det av vikt, att frågan om statens verksamhet på detta område upptoges till närmare undersökning.

Uppenbart vore nämligen, att en sådan åtgärd av staten, varigenom ett inom eller omedelbart intill ett under bildning varande samhälle beläget område kronojord direkt utlades till byggnadstomter, måste, särskilt om detta område vore av den omfattning, att staten bleve den huvudsakligaste tomtförmedlaren å platsen, vara av en djupt ingripande betydelse för samhällets utveckling och framtida gestaltning. Det syntes därför vara av stor vikt och betydelse, att, då staten genom upplåtelse av jord i större omfattning till byggnadstomter sålunda sattes i tillfälle att på ett avgörande sätt inverka på den fortsatta utbildningen av ett framväxande samhälle, staten icke underlåte att vidtaga åtgärder, för att denna utveckling måtte ledas i rätt riktning till bättnad och fromma för den plats, det gällde. Utav samhällen, som ännu befunne sig på det första stadiet av sin utveckling, kunde det nämligen icke med fog förväntas, att de, med den lösa organisation, som då ännu förefunnes, själva skulle vara i stånd att tillgodose kravet på en planläggning för framtiden. Erfarenheten på detta område hade ju också givit vid handen, att många samhällen på grund av ett planlöst bebyggande från början för lång tid framåt erhållit en synnerligen otillfredsställande gestaltning. Ett dylikt missför-

hållande kunde icke heller förebyggas genom stadsplanelagens bestämmelser. allden-
stund denna lag, som bekant, för sin tillämpning i allmänhet förutsatte, att sam-
hället redan ernått en viss grad av utveckling.

Riksdagen ansåge det därför angeläget, att staten, då den uppläte områden till
byggnadstomter i samhällen av nu ifrågavarande slag, även tillsåge, att en verklig
och med sakkunskap uppgjord plan för det framtida bebyggandet utlades. En dylik
med hänsyn till samhällets framtida utvecklingsmöjligheter anpassad plan borde
givetvis i första hand omfatta vad som i allmänhet ansåges böra ingå i en stads-
plan, nämligen tomtindelning, gatureglering, torg och andra allmänna platser.
Emellertid ansåge riksdagen angeläget, att vid uppgörandet av en plan av nu ifråga-
varande slag jämväl hygieniska och estetiska synpunkter bleve behörigen tillgodo-
sedda. Sälunda borde tillses, att möjlighet bereddes till dränering, anordnandet
av kloakledning och gemensam vattentillgång, anläggningar samt öppna platser
för invånarnas trevnad med mera.

Ehuru planläggningen för samhällets framtida bebyggande givetvis måste
från början utföras i hela dess vidd, borde tomterna i allt fall endast efter hand
och med iakttagande av en lämpligt ordnad byggnadsföljd föröryttas. Genom ett
sådant förfarande vunnes ett regelbundet och jämt fortlöpande utbyggande av sam-
hället samt underlättades till följd därav jämväl ordnandet av gatuanläggningar,
vatten- och belysningsfrågor med mera.

Helt naturligt kunde upprättandet av en plan utav ovan omförmält slag
icke lämpligen anförtros åt de vid upplätelser i allmänhet fungerande ordinarie
uppskattningsmännen eller åt lantmätare, utan borde för utförandet av detta speciellt
tekniska uppdrag anlitas en på sagda område fullt sakkunnig person. Med hänsyn
till den ingripande betydelse, som en sådan planläggning alltid innebure för det
samhälle, som den gällde, syntes detta samhälle ock böra hava befogade anspråk
på att få tillfälle att taga del av den uppgjorda planen samt att yttra sig över
densamma.

Då emellertid ett samhälles utveckling och yttre gestaltning vore beroende
icke endast av att en för samhället lämplig byggnadsplan utlades och fullföljdes
utan även av tomtprisens reglering, borde staten jämväl i detta avseende låta sig
angeläget vara att främja en god utveckling av de samhällen, däri staten i någon
större omfattning uppläte tomter. Denna synpunkt syntes riksdagen särskilt viktig
då det gällde sådana platser, där staten vore ensam tomtförsäljare och alltså helt
och hållet behärskade tomtmarknaden.

Beträffande tomtprisernas reglering borde redan med hänsyn till önskvärd-
heten av att få den mera monumentala byggnadsverksamheten förlagd till sam-
hällets centrum, tomterna inom detta område självfallet från början åsättas högre
priser än de längre ut belägna tomterna. Vad anginge tomterna inom samhällets
periferiska delar, talade emellertid även andra skäl än det mindre goda läget för
fixerandet av ett lägre pris för dessa tomter. Som bekant bleve nämligen även
dylika inom ytterområdena belägna tomter i den enskildes hand ofta föremål för
en mindre sund spekulation, vilken i sin ordning framkallade en onaturlig värde-
stegring och för den mindre bemedlade försvårade möjligheten att förvärva ett eget
hem. Därest emellertid staten beträffande platser, där den vore ensam eller huvud-
saklig tomtförmedlare, vid upplåtande av tomter inom dessa yttre områden från
början och allt framgent för ifrågavarande tomter nöjde sig med ett efter för-

hållandena avpassat moderat pris, skulle därigenom helt naturligt försvåras uppkomsten av en osund tomtspekulation med därav härflytande missförhållanden. Då kronans inkomster av dylika områden, före deras utläggande till tomter, i allmänhet varit jämförelsevis ganska ringa, skulle områdenas upplåtande till tomter — även om staten av nyssnämnda socialpolitiska skäl icke baserade försäljningen på rena vinstsynpunkter — i allt fall för staten visa sig ekonomiskt fördelaktigt.

Statens nu nämnda omvårdnad om utvecklingen av samhällen, dem staten försåge med tomter, borde, såsom redan förut betonats, huvudsakligen avse endast sådana begynnande samhällen, som icke själva beräknades kunna taga initiativet till ordnande av denna angelägenhet. Beträffande däremot städer och samhällen i övrigt på ett mera framskridet utvecklingsstadium borde dessa i allmänhet få anses vuxna uppgiften att själva ordna och planlägga samhällets bebyggande samt någon skyldighet för staten att i sammanhang med tomtupplåtelser tillvarata dessa intressen i allmänhet icke föreligga. För att emellertid även vid tomtupplåtelser från statens sida beträffande dylika samhällen en sund tomtpolitik måtte vinnas, kunde det ifrågasättas, huruvida icke i dessa fall upplåtelsen från staten lämpligen borde ske direkt till samhället, därest detta befundes villigt till en sådan anordning. Skulle av en eller annan anledning så icke vara händelsen, borde i allt fall tillses, att statens tomtförsäljning anpassades med hänsyn till den för samhället i övrigt gällande byggnadsplanen.

Med anledning av riksdagens beslut anbefallde Kungl. Maj:t i brev den 9 oktober 1914 domänstyrelsen att inkomma med yttrande, huruledes de av riksdagen angivna syftemål syntes styrelsen lämpligast kunna vinnas samt i fråga om de åtgärder, som för sådant ändamål kunde finnas erforderliga.

Sedan domänstyrelsen i ärendet inhämtat yttranden från Krylbo municipalstämman, vederbörande kronofogde och länsstyrelsen ävensom stadsingenjören Karl Davidson, överlämnade domänstyrelsen med skrivelse den 18 maj 1917 den sålunda förebragta utredningen till Kungl. Maj:ts prövning. Samtidigt inkom från Krylbo municipalsamhälle framställning att få inköpa visst, större område av kronoegendomen Åvesta.

Den 5 oktober 1917 bemyndigade Kungl. Maj:t domänstyrelsen att uppdraga åt stadsingenjören Karl Davidson att, med iakttagande av de synpunkter, som framhållits i riksdagens ovannämnda skrivelser, och med beaktande av vissa av municipalstämman i Krylbo uttalade önskemål, skyndsamt uppgöra förslag till sådan ändring och utvidgning av den för Krylbo municipalsamhälle gällande stadsplan, att såväl de till kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta hörande områdena Gärdalsskiftet och Svartbäcksgärdet som övriga egendomen tillhörande väster om statens järnvägars Stockholmsspår liggande inägoområden, som kunde erfordras för samhällets utvidgning och lämpade sig till bostads- eller fabriks- tomter, bleve reglerade och ordnade på sätt gällande stadsplanelag stadgade.

Gärdalsskiftet och Svartbäcksgärdet utgjorde jämte Näset det område, som avsågs med propositionen 1914. Gärdalsskiftet och Svartbäcksgärdet ligga, det förre norr om det senare, mellan förenämnda järnvägsspår i väster och Dalälven i öster och begränsas i söder av Svartån. Näset ligger mellan Svartån och Dalälven. Gärdalsskiftet är jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 10 juni 1904 inkorporerat med Krylbo municipalsamhälle och innefattat i den för Krylbo den 16 april 1909 fastställda stadsplan, ett förhållande som icke var upplyst vid behandling av förenämnda proposition.

Med länsstyrelsens skrivelse den 15 augusti 1919 fick domänstyrelsen mottaga ett av stadsingenjören Davidson uppgjort förslag till ändring och utvidgning av den för Krylbo samhälle, som under tiden erhållit köpingsrättigheter, gällande stadsplan över viss kronohemmanen Stora och Lilla Åvesta tillydande mark jämte tillhörande kartor och handlingar. Enligt de förslaget belysande handlingar och kartor omfattade detsamma planläggning av Stora och Lilla Åvesta tillhörande mark med ett sammanlagt område av 188.8860 hektar.

Förslaget omfattade sålunda:

A) Ändring av den 1909 fastställda stadsplanen för Gärdalsskiftet, av Davidson uppdelat i tre kvarter I, II och III om tillhoppa 15.2360 hektar;

B) Utvidgning av stadsplanen till följande områden, nämligen dels väster om järnvägen Åvestagärdet och viss del av Åvesta äng och dels öster om järnvägen förenämnda Svartbäcksgärdet och Näset, samtliga dessa områden om tillhoppa 117.4740 hektar;

C) Områden utanför den föreslagna stadsplanen, avsedda att reserveras för blivande utvidgning och omfattande tillhoppa 56.1760 hektar.

Davidson gjorde i sitt förslag, bland annat, följande uttalande.

I avseende å område till ny kyrkogård hade ingen plats visat sig lämpligare än Svartbäcksgärdet. Med någon utfyllning i södra delen komme densamma att för ändamålet bliva lämplig och dess avskilda vackra läge gäve ett fridfullt och lugnt intryck. Som kyrkogårdsområdet behövdes för såväl köpingen som för en del av Folkärna socken samt för plats till gravkapell och materialbod m. m., hade hela Svartbäcksgärdet tagits i anspråk och ansåges icke för stort tilltaget. Likaså hade det ansetts lämpligt förlägga hela området inom stadsplanegränsen.

Vederbörande *domänintendent* har i yttrande över Davidsons förslag anfört följande.

Förslaget till disposition av markområdet syntes lyckligt avfattat och föranledde ej till erinran. Visserligen skulle mot förslaget kunna invändas, att detsamma vore anlagt efter väl stora mått och att utsikt till dess fullständiga genomförande — än mer i jämförelse med Krylbo köpings för närvarande ganska blygsamma dimensioner — inom överskådlig tid näppeligen kunde tänkas föreligga.

Men köpingens egenskap av en utav vårt mellersta järnvägsnäts viktigaste centralpunkter, dess närhet till Avesta järnverk, vilket, ehuru väl i första hand utnyttjat av Avesta stad, torde vara och bliva en avsevärd hävstång i samhällets utveckling, de goda naturliga förutsättningarna för byggnadsverksamhet i fråga om markbeskaffenhet och avlopp samt närbelägenhet till virkesproducerande trakter och så vidare, torde befoga till köpingens förhoppningar om sitt samhälles allt mer och livligare fortgående utveckling och till förrättningsmannens förslag i nu föreliggande omfattning, varjämte i detta sammanhang och med hänsyn till detta senare torde böra framhållas såväl det ogörliga i att förutse ett visst lagom som ock det välbetänkta i att härvid räkna hellre med för stora än för snäva begränsningar. Naturligt vore emellertid, att den som komme i en mindre önskvärd situation genom denna köpingens förmodade, gradvisa utveckling och som på ett synnerligen obekvämt sätt finge röna följderna härav vore kronan såsom markägare, än mer, då förhållandet i fråga om sättet för köpingens markförvärv från kronoegendomarna torde komma att sammanfalla med förrättningsmannens förslag i detta hänseende, nämligen i mån av yppat behov och då troligen i mindre omfattningar, ett tillvägagångssätt, vilket i ekonomiskt avseende och med marken såsom försäljningsobjekt visserligen för bägge parterna kunde tänkas förenat med vissa förmåner, men vilket ingripande i kronans fria disposition av sina egendomar praktiskt sett måste betecknas såsom i hög grad besvärande och förenat med förminskade avkomster; att kronan måste vara beredd på att med tjänliga medel och så gott sig göra låte skydda sig mot sannolika förluster i detta hänseende syntes domänintendenten därför påtagligt.

Med anledning härav förordade domänintendenten,

att endast kronoegendomarnas mot köpingsinnehavet periferiskt eller efter Dalälven belägna områden tillåtes bliva föremål för köpingens successiva förvärv; att Krylbo köping måtte tillförbindas att senast inom viss tid — exempelvis

• fem år — före önskat tillträde göra framställning om åtkomst av mark;

att värdering av mark och byggnader för försäljning måtte försiggå av gode män; samt

att, då köpingen anmälde sin åstundan om åtkomst av mark, vilken upptoges av ettdera av byggnadskvarteren LX, LXI, LXII eller LXIII tillhörande gatumark, detta måtte betraktas såsom liktydigt med åliggande för köpingen till samtidigt övertagande å arrende av övrig till kronoegendomarna hörande och i arrendet nu ingående inägojord, enär i och med dessa områdens fränhåndande möjlighet för kronoegendomarnas fortsatta utarrendering till enskild person finge anses utesluten på grund dels av försvårat tillträde till allmän väg, dels av åbyggnadens avgång, dels ock av med säkerhet påräknelig omöjlighet av egendomarnas utlämnande å arrende till närboende.

Sedan domänstyrelsen genom länsstyrelsen begärt inhämtande av yttrande beträffande huru stor del av det till stadsplan å Stora och Lilla Avesta utlagda området, som Krylbo samhälle för närvarande önskade förvärva, har enligt protokoll av den 23 februari 1920 vid gemensamt sammanträde med *kommunalnämnden och byggnadsnämnden i Krylbo* och av den 24 i samma månad med *kommunalfullmäktige i Krylbo*, kommunal-

och byggnadsnämnderna enhälligt med instämmande av kommunalfullmäktige uttalat:

att kvarteren I, II, LVI, LVII, LVIII, LIX, LX och delar av kvarteret III i det av ingenjören Davidson upprättade förslaget, vilka områden i första hand bleve föremål för bebyggande, omedelbart efter stadsplanens fastställande måtte genom försäljning överlätas till köpingen, varjämte Folkärna kyrkoförsamling, dit Krylbo köping i kyrkligt hänseende hörde, samtidigt borde beredas tillfälle få förvärva det till begravningsplats i förslaget anvisade området,

att stadsplaneutvidgningsförslaget som sådant i första hand borde bli föremål för behandling och fastställas, innan förvärv enligt planen beslutades,

att, då domänintendenten i sitt yttrande uttalat sig betänksamt och förordat arrendeförpliktelse för köpingen vid eventuellt förvärv av vissa kvarter i det till stadsplaneutvidgning föreslagna området, nämnderna ville uttala, att Krylbo köping torde vara benäget genom fast köp förvärva *hela* det till utvidgning föreslagna området så snart planen fastställts och under förutsättning att ett rimligt pris fixerades, i händelse vederbörande funne en sådan anordning vara mera tilltalande.

Efter det domänstyrelsen därefter överlämnat handlingarna i ärendet till *byggnadsstyrelsen*, har denna styrelse, som funnit skäl till vissa anmärkningar mot Davidsons förslag, låtit omarbeta den del av Davidsons plan, som faller utom köpingsområdet. I den skrivelse den 15 februari 1922, varmed byggnadsstyrelsen till domänstyrelsen överlämnat det omarbetade förslag, som inom styrelsen uppgjorts med biträde av, bland andra, tjänstgörande arkitekten hos styrelsen Sven Markelius, meddelade byggnadsstyrelsen, att Davidsons plan i vad anginge Gärdals-skiftet blivit reviderad på föranstaltande av Krylbo köping, som hade beslutanderätt i fråga om stadsplan för denna inom köpingen liggande del av Åvesta egendom.

I byggnadsstyrelsens plan äro de densamma omfattande områdena, utgörande tillhoppa 146.5 hektar, uppdelade i *dels* sådana, som nu vore föreslagna att stadsplanläggas i anslutning till gällande stadsplan för Krylbo köping, bestående i huvudsak av samma områden, som i Davidsons plan redovisats under B) dock med undantag av Svartbäcksgärdet *dels* ock områden, som ansetts lämpliga att reserveras för köpingens framtida behov och som icke för närvarande lämpligen kunde stadsplanläggas, bestående av de i Davidsons plan under C) redovisade områden jämte Svartbäcksgärdet.

Angående de reserverade områdena anmärkes, att då användningen av dessa för närvarande icke kunde bestämmas, syntes dessa områden icke nu böra stadsplanläggas men dock å plankartan angivas. Det förutsattes såsom villkor för upplåtelse, att efter närmare utredning om deras användande stadsplan upprättades och stadfästes för desamma, innan de toges i bruk för bebyggande. Förslagsvis hade det varit ifrågasatt, att Svartbäcksgärdet skulle användas för en begravningsplats, som här skulle få ett vackert och avskilt läge.

Byggnadsstyrelsen anförde i sin skrivelse till domänstyrelsen, bland annat, följande.

Beträffande sättet för överlåtelse av mark hade i stadsingenjören Davidsons beskrivning, med erinran om föreskriften i § 36 i lagen om fastighetsbildning i stad att tomtägare vore skyldig antingen lämna fri gatumark eller ock ersätta samhället värdet av gatumarken till högst 9 meters bredd framför tomt, framhållits, att det vore lämpligt, att markägaren — staten — till samhället utan ersättning överlämnade nödig gatumark för stadsplanens genomförande, varemot samhället skulle förvärva mark för allmänna platser. Med anledning av detta påpekande, vilket syntes förutsätta, att staten skulle tomt för tomt försälja tomtmarken, syntes det byggnadsstyrelsen mer lämpligt, att föreslagna områden försålles i sin helhet till köpingen och till viss del till församlingen.

Sedan *Krylbo byggnads- och kommunalnämnder* vid gemensamt sammanträde förklarat, att det ursprungliga Davidsonska förslaget, som på sin tid gillades av köpingen, förefallit nämnderna förträffligt med hänsyn till grunddragen och planens allmänna anordning m. m., men att företräde dock syntes böra givas åt det av byggnadsstyrelsen reviderade förslaget såsom varande bättre utarbetat och genomtänkt, har domänstyrelsen uppdragit åt domänintendenten att med biträde av vederbörande uppskattningsmän verkställa *saluvärdering* av de delar av Stora och Lilla Åvesta, vilka enligt byggnadsstyrelsens förslag till stadsplan vore avsedda att inkorporeras med Krylbo köping.

Förrättning för sådant ändamål har hållits den 7, 8, 9 och 15 februari 1923. Av det därvid upprättade instrument inhämtats bland annat.

Egendomen, som ligger söder om och intill Krylbo köpings område, är mot ett årligt arrende av 2,000 kronor utarrenderad till den 14 mars 1924. Det byggnadsstyrelsens förslag avseende området om 146.5 hektar omfattar egendomens hela tomt- och åkerareal samt av arrendatorn disponerade beteshagar.

Vid förrättningen antecknades, att för vinnande av likformighet vid värderingen av områdets, av förefintlig åbyggnad mer och mindre beroende skilda delar, dessa delar skulle värderas såsom utan åbyggnad försedda, vilken senare sålunda skulle såsom särskilt värderingsobjekt betraktas, att värdesättningen skulle försiggå fraktionerad med hänsyn till *dels* markens beskaffenhet, läge och lämplighet för bebyggande, *dels* ock till ifrågavarande områdes närmare eller fjärmare belägenhet till Krylbo köping och förefintliga samfärdsleder, samt att värdet av den skogsväxt, som tilläventyrs förevore å huvudsakligen såsom åker ansedd mark, skulle i dennas värde ingå.

Hela förenämnda till 146.5 hektar uppgående område värderades till 261,785 kronor, därav för mark 146,885 kronor, för stånskog 55,400 kronor och för Lilla Åvestas å området liggande byggnader 59,500 kronor.

Vid värdering av Åvesta gårde sattes hektarvärden av 3,500 kronor för 10 hektar, 2,500 kronor för 15 hektar, 1,000 kronor för 16 hektar och 150 kronor

för 2.5430 hektar. Näset värderades efter 2,300 kronor per hektar samt Svartbäcksgårdet efter 3,000 kronor per hektar för 3.4450 hektar och 150 kronor för 1 hektar.

Uppskattningsmännen hava vidare värderat ett vid förrättningen till 3.5141 hektar beräknat område av Gärdalsskiftet, som Krylbo köpings vid förrättningen närvarande ombud förklarade sig vilja köpa. Härvid sattes värdet efter 5,000 kronor per hektar för 3.2 hektar och efter 1,000 kronor per hektar för 0.3141 hektar eller tillhopa för marken 16,314 kronor och för Stora Åvestas därå belägna åbyggnader till 14,900 kronor eller sammanlagt i avrundat tal 31,215 kronor.

Uppskattningsmännen uttalade, att köparen borde tillförbindas att efter gode mäns värdering hålla vederbörande arrendator skadeslös i fråga om vad denne fått vidkännas för ombyggnad av bostadshuset vid Lilla Åvesta efter avdrag av vad i av- och tillträdesinstrumentet funnes angivet såsom husrötebrist å byggnaden ävensom att arrendator enskilt tillhöriga vattenledning och elektrisk anläggning borde på övligt sätt inlösas av köparen.

I detta sammanhang torde böra meddelas, att på framställning av Krylbo kommunalfullmäktige Kungl. Maj:t den 15 juni 1922 fastställt *ändring i stadsplanen för Krylbo*, avseende förenämnda i kvarteren I, II och III indelade Gärdalsskiftet.

Vid sammanträde med *kommunalfullmäktige i Krylbo* den 20 februari 1923 föredrogs ett av kommunalnämnden i köpingen upprättat förslag till yttrande över berörda värdering och beslöt fullmäktige därvid att häröver göra följande uttalande.

Fullmäktige vore överraskade av de omotiverat höga värden värderingsmännen stannat vid, synnerligen ifråga om åbyggnader och stånds-kog, vilket grusade den av köpingen närda förhoppningen att kunna förvärva här ifrågasatta markområden och såmedelst hava handlingsfrihet ifråga om direktiven för nybyggandet inom köpingens planlagda område. Köpingen vore sålunda ekonomiskt urståndsatt att för närvarande uppträda som köpare till hela området ifråga, men anhölle få uttala följande önskemål:

att riksdagen, vid behandling av detta ärende, måtte beakta de principer, som uttalats i riksdagens den 29 augusti 1914 till Konungen avlätna skrivelse nr 237;

att riksdagen måtte besluta uppdraga åt regeringen att tid efter annan och i mån av nybyggnader och andra förekommande behov till köpingen försälja delar av de nu för inkorporering föreslagna områdena till priser, som överensstämde med de i värderingsinstrumentet föreslagna;

att de jordområden, som köpingen redan nu önskade förvärva, utgjorde *dels* all den mark, som vore belägen mellan Dalälven och järnvägslinjen Krylbo—Stockholm med undantag av gårdstomten till Stora Åvesta, *dels* ock en mindre del av Åvestagårdet, som efter planens fastställande närmare skulle angivas;

att områdena, avsedda *dels* för begravningsplats och *dels* för uppförandet av en epidemisjukstuga, måtte åsättas värden, som bättre överensstämde med användningen för allmänt ändamål;

att den odlade jorden söder om Krylbo—Örebroanan, som under flera decen-

nier icke kunde beräknas bliva föremål för bebyggande och vilket område köpingen avsett till tomt för ett blivande köpingens försörjningshem i förening med brukning av omkringliggande åkerjord, måtte åsättas ett värde, som rimligare motsvarade värdet av jord för lantbruk;

att köpingen måtte tillerkännas företrädesrätt till markförvärv framför enskilda spekulanter; samt

att vid upplåtelser av mark till köpingen likviden måtte få fördelas på mer än ett år, förslagsvis 10 år.

Krylbo kommunalfullmäktige hava sedermera i skrivelse den 13 mars 1923 angivit de områden, som köpingen redan nu önskade förvärva, vilka områden å den ritning, som medföljt byggnadsstyrelsens förslag till stadsplan, inramats med röda linjer och betecknats, ett område av Åvesta gårde med A, två områden vid Gärdalsskiftet med B och C, Näset med D¹ och D² samt Svartbäcksgärdet med E.

Av dessa områden äro Svartbäcksgärdet, såsom förut nämnt, avsett till kyrkogård och — enligt en ärendet bifogad blåkopia av karta visande den ändrade stadsplanen å Gärdalsskiftet — större delen av området B avsett till plats för länets epidemisjukstuga samt områdena A och C avsedda till byggnadstomter.

Länsstyrelsen har förklarat sig väl icke hava funnit något att erinra emot av värderingsmännen uppgjorda förslag, men i allt fall anse av kommunalfullmäktige, särskilt i avseende å prissättningen å för allmännyttiga ändamål ifrågasatta områden uttalade önskemål böra, så vitt möjligt, vinna beaktande.

Med skrivelse den 16 mars 1923 har *domänstyrelsen* underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid meddelat, att samtliga nu ifrågavarande delar av Stora och Lilla Åvesta vore utarrenderade till den 14 mars 1924, området D¹ och D² till Krylbo köping, vissa vid Dalälven belägna delar till Krylbo träförädlingsaktiebolag och övriga delar till J. W. Ericsson. Styrelsen har vidare gjort följande uttalande.

Styrelsen ansåge sig visserligen ej böra motsätta sig ett tillmötesgående av köpingens nu framförda önskemål att förvärva endast områdena A, B, C, D¹, D² och E, men då de av uppskattningsmännen angivna à-pris å områdena blivit satta under förutsättning att hela det till inkorporering föreslagna området skulle avyttras, syntes det styrelsen själfallet, att vid en partiell försäljning såsom den nu ifrågavarande, prissättningen borde bliva en annan, och funne sig styrelsen i sådant avseende böra förorda, att de områdena åsatta värden genomgående höjdes med 50 procent.

Beträffande omfattningen av de områden köpingen önskade förvärva ville styrelsen framhålla, att vid förvärv av området A köpingen syntes styrelsen böra tillförbindas att inlösa jämväl den mellan området A och statens järnvägars område belägna smala landremsa om 0.2870 hektars ytvidd.

Med inberäkning av sistomfördäda område skulle efter en inom domänstyrelsen gjord omräkning av arealerna köpingens förvärv omfatta

	Hektar	Pris per hektar	Saluvärde i kronor
1) Området A jämte berörda därtill gränsande landremsa	3.9200	5,250 kr.	20,580: —
2) » B och C	3.8840	7,500 kr. för 3.2000 hektar, 1,500 kr. för 0.6840 hektar	25,026: —
3) » D ¹ och D ²	1.2500	3,450 kr.	4,312: 50
4) » E	4.3600	225 kr. för 1 hektar, 4,500 kr. för 3.36 hektar	15,345: —
Summa 13.4140		Summa 65,263: 50	

Därtill komme kronor 14,900 utgörande det av uppskattningsmännen beräknade värdet av kronans å området B befintliga byggnader.

Vid försäljningar av förevarande art plägade respektive köpare åläggas att betala hela köpeskillingen på en gång vid tillträdet. Det syntes likväl styrelsen som i detta fall skäl förefunnes att tillmötesgå köpingens anhållan att fördela köpeskillingslikviden under flera år. För sin del hade styrelsen icke något att erinra mot det av köpingen framställda önskemålet, att betalningstiden utsträcktes till tio år, dock under förutsättning att skälig ränta under denna tid erlades å den icke amorterade delen av köpeskillingen. En amorteringstid på endast sex år funne styrelsen sig däremot kunna tillstyrka utan erläggande av ränta.

Enligt vad jag efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet inhämtat, lärer fastställelse kunna meddelas å stadsplan i huvudsaklig överensstämmelse med byggnadsstyrelsens förslag samt sålunda fastställd stadsplan ej utgöra hinder för försäljning till Krylbo köping av områdena A, D¹, D² eller E. Vad beträffar de till inköp begärda områdena B och C av Gärdalsskiftet så ansluta sig dessa områdens gränser — enligt meddelande från byggnadsstyrelsen — till den i juni 1922 ändrade stadsplanen.

Departements-
chefen

En försäljning av sålunda angivna områden till Krylbo köping synes mig stå i överensstämmelse med riksdagens 1914 uttalade principer. Därest återstoden av egendomen, såsom jag anser böra ske, utarrangeras i perioder om 5 högst 7 år, blir köpingen i tillfälle att efter hand inköpa de områden, som för köpingens utveckling erfordras.

Vad angår priset å nu till försäljning avsedda områden biträder jag domänstyrelsens förslag om 50 procents förhöjning av de vid uppskattningen åsatta hektarpris utom beträffande det till kyrkogård avsedda område, i fråga om vilket jag, med hänsyn till ändamålet med förvärvet, anser en förhöjning med 25 procent tillräcklig.

för området, betecknat med A, jämte av domänstyrelsen angiven jordremsa i runt tal	kronor	20,600
» området, betecknat med B och C, jämte därå belägna byggnader i runt tal		» 39,900
» området, betecknat med D ¹ och D ² i runt tal		» 4,300
» » » » E i » »		» 12,800

På grund af vad jag salunda anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att från kronoegendomen Stora och Lilla Åvesta må till Krylbo köping försäljas *dels* det å byggnadsstyrelsens stadsplaneritning med A betecknade område jämte av domänstyrelsen angivna jordrenså för en köpeskilling av 20,600 kronor, *dels* de å samma ritning med B och C betecknade områden jämte därå belägna byggnader för en köpeskilling av 39,900 kronor, *dels* de å ritningen med D¹ och D² angivna områden för en köpeskilling av 4,300 kronor och *dels* det å ritningen med E utmärkta området för en köpeskilling av 12,800 kronor

samt under villkor i övrigt

att köpeskillingarna må erläggas *anlingen* med en sjättedel vid tillträdet och en sjättedel den 14 mars varje av nästföljande fem år *eller* ock under loppet av tio år med en tiondedel årligen på tider, som nyss omförmäls och med skyldighet för köpare att erlägga ränta enligt för egnahemslån gällande bestämmelser å den del av köpeskillingen, som återstår ogulden,

att områdena säljas i det skick, vari de vid tillträdet befinnas, varvid köpingen skall inträda i de rättigheter och skyldigheter, kronan ägt till den brukare, som vid samma tid avträder områdena,

att köpeskillingen skall erläggas till länsstyrelsen i länet.

att köpebrev skall utfärdas så snart första sjättedelen respektive tiondedelen av köpeskillingen erlagts och köpingens skuldförbindelse å återstoden därav avlämnats.

att köpingen skall svara för de å områdena för tiden
efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder,

att kommunen skall ensam vidkännas alla med områdenas avskiljande, lagfart å fånget och andra med köpet förenade utgifter ävensom kostnaderna för inteckning i områdena till säkerhet för berörda skuldförbindelse, samt

att köpingen skall ställa sig till efterrättelse den byggnadsplan för områdena, som är eller kan av Kungl. Maj:t komma att fastställas, och de bestämmelser rörande de olika områdenas användande och särskilda föreskrifter angående bebyggandet, som i samband därmed kunna komma att meddelas.

2:o.

Kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Duvedal nr 1 i Motala socken av Östergötlands län är utarrenderad till den 14 mars 1924 mot ett årligt arrende av 720 kronor.

[2.]
Duvedal nr 1
i Östergöt-
lands län.

Under 1919 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet häröver med därtill hörande handlingar, däribland en av förste lantmätaren Joh. Er. Linder 1908 upprättad karta över hemmanet ävensom en sedermera 1920 av extra lantmätaren John Grenholm upprättad karta över en del av ägorna till nämnda hemman, inhämtas bland annat följande.

Egendomen är belägen 1.5 kilometer från Motala stad samt 1 kilometer från järnvägsstationen Motala verkstad.

Från egendomen hava tidigare beslutats vissa markupplåtelser, nämligen jämlikt kungl. brev den 11 maj 1900 (prop. nr 10) ett område om 7.5240 hektar till Motala stad samt tjugutvå lägenheter till enskilda personer, däribland en lägenhet, benämnd Småland, om 0.1250 hektar,

jämlikt kungl. brev den 14 juni 1907 (prop. nr 176) ett område om 7.1125 hektar till Motala stad samt ett område om 0.4115 hektar till de tingshusbyggnadsskyldiga i Aska, Dals och Bobergs härads domsaga,

jämlikt kungl. brev den 2 juni 1911 (prop. nr 53) åtta lägenheter till enskilda, samt

jämlikt kungl. brev den 13 december 1912 högst 1 hektar, avsedd till torgplats, till Motala landskommun.

Återstoden av egendomen innehåller 41.7730 hektar, därav 9.6980 hektar tomt och åker, 0.9900 hektar äng, 30.2460 hektar avrösningsjord och 0.8390 hektar inpediment.

Uppskattningsmännen hava med hänsyn till egendomens läge intill Motala stad samt till den stora efterfrågan på tomter, som gjort sig gällande, ifrågasatt uppdelning i lämpliga tomter av hela egendomen med undantag av å Linders karta med nr 1—12 betecknade ägofigurer, belägna öster om landsvägen Motala—Borensberg och angränsande statens järnvägars område, vilka ägofigurer — med undantag

av en i sistnämnda områdes nordöstra hörn belägen tomt, som Motala ströms aktiebolag önskade förvärva för uppförande av transformator, — syntes uppskattningsmännen böra bibehållas i kronans ägo för den händelse statens järnvägar i en framtid behövde disponera över området.

I anledning härav har domänstyrelsen i skrivelse den 10 oktober 1919 hos byggnadsstyrelsen anhållit om upprättande av förslag till indelning i tomter av egendomen Duvedal utom nyssnämnda med 1—12 betecknade ägofigurer.

Sedermera hava följande framställningar om förvärvande av områden från egendomen avgivits:

1. *Motala sockens kommunalfullmäktige* hava i skrivelse den 26 november 1919 hos Kungl. Maj:t anhållit att få inköpa hela egendomen för att genom områdets fördelning i tomter lindra den rådande allvarliga bostadsbristen. Kommunalfullmäktige hava därvid framhållit, att inom kommunen ej finnes någon byggnadsstadga och att det vid föregående avsöndringar uppstått en del olägenheter såväl beträffande byggnadssätt, gator, belysning, vatten- och avloppsledningar som även i hygieniskt avseende i övrigt. Det syntes därför fullmäktige bliva nödvändigt, att området komme under kommunens överinseende, varigenom nämnda olägenheter skulle kunna förebyggas.

Domänintendenten har avstyrkt denna framställning under framhållande, att det syntes lämpligare, att staten reglerade försäljningen av tomterna än att området skulle utlämnas till en kommuns spekulationsaffär i egnahemsupplåtelser.

Länsstyrelsen har hemställt, att ansökningen icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, enär behovet av byggnadstomter, sedan domänstyrelsen hos byggnadsstyrelsen anhållit om förslag till tomtindelning av visst område av egendomen, komme att bliva fullt tillfredsställt.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 6 februari 1920 biträtt länsstyrelsens hemställan.

2. *Föreningen Folkets hus vid Motala verkstad u. p. a.* har i skrivelse den 21 februari 1920 hos Kungl. Maj:t anhållit att få inköpa tre å en vid ansökningen fogad karta med litt. A, B och C betecknade områden.

Som skäl för ansökningen har föreningen anfört följande. Föreningen innehade med äganderätt förut omförmälda lägenhet Småland, å förberörda karta betecknad med litt. D, samt med nyttjanderätt under nuvarande arrendators till egendomen arrendetid förenämnda med litt. A, B och C angivna områden. Å litt. B hade föreningen uppfört byggnader med ett värde av minst 15,000 kronor. Området i dess helhet användes till folkpark.

Domänintendenten har, under hänvisning till sitt ovan omförmälda utlåtande i anledning av Motala sockens kommunalfullmäktiges ansökning, avstyrkt ifrågasvarande framställning.

Länsstyrelsen har, under förutsättning att den stadsplan, som av byggnadsstyrelsen komme att upprättas, icke förtrycktes genom upplåtelsen ifråga, tillstyrkt bifall till densamma.

3. *Motala sockens skolråds byggnadskommitté* har genom ordföranden i socknens kommunalfullmäktige E. Lundin i skrivelse den 10 augusti 1920 hos domänstyrelsen gjort framställning att utan avvaktan å prövning av stadsplanefrågan få i någon form upplåtet ett å en ansökningen bifogad karta angivet område om 0.5250 hektar,

beläget utefter landsvägen invid det till Motala landskommun försålda, till torgplats avsedda området. Det ansökta området skulle användas för lärarbostäder.

Vederbörande *överjägmästare* har tillstyrkt framställningen medan *domänintendenten* framhållit, att ett bebyggande av ifrågavarande område, innan stadsplan uppgjorts, möjligen skulle komma att förrycka densamma. Tillika har domänintendenten anført, att från det till torgplats inköpta området, som visat sig onödigt stort för detta ändamål, fransålts en del byggnadstomter, samt att detta område ännu torde lämna utrymme för nu angivna ändamål. Domänintendenten ansåge därför framställningen för det dåvarande ej böra bifallas.

Länsstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen.

Samtliga tre förberörda framställningar hava av *domänstyrelsen* överlämnats till byggnadsstyrelsen i anledning av domänstyrelsens ovan omförmälda anhållan om upprättande genom byggnadsstyrelsens försorg av förslag till tomtindelning av det s. k. Duvedalsområdet.

Järnvägsstyrelsen har, på anmodan av domänstyrelsen, i utlåtande den 24 september 1919 uttalat sig rörande sitt behov av mark från ifrågavarande område, och därvid tillstyrkt, att i kronans ägo måtte bibehållas förenämnda, utmed statens järnvägars gräns belägna, med ägofigurerna 1—12 å Linders karta betecknade ägoområde, varvid dock styrelsen icke hade något att erinra emot, att till Motala ströms kraftaktiebolag upplätes den tomt bolaget önskade förvärva med viss begränsning.

I anledning av domänstyrelsens anhållan om förslag till tomtindelning av området har *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1921 överlämnat ett av arkitekten hos styrelsen Sven Jonsson upprättat förslag till stadsplan, framställt å tre kartor med tillhörande beskrivning, ävensom förslag till bestämmelser rörande kvarterens användning samt till särskilda föreskrifter rörande bebyggandet — i likhet med vad av Kungl. Maj:t tidigare fastställts för exempelvis kronoegendomen Vanesta i Södermanlands län — vilka sistnämnda föreskrifter vore avsedda att tillämpas, tills byggnadsstadgan för rikets städer förklarats skola gälla för ifrågavarande stadsplaneområde. Byggnadsstyrelsen har i ärendet anført följande.

Det upprättade stadsplaneförslaget omfattade jämväl den del av det för statens järnvägar reserverade området av egendomen, som låge närmast landsvägen Motala stad—Motala verkstad och som kunde väntas bliva taget i anspråk för bostadsändamål. Det finge nämligen anses önskvärt, att bebyggandet å ömse sidor om nämnda landsväg, vilken för närvarande vore och för framtiden torde komma att förbliva den mest betydande trafikleden inom egendomen, komme att regleras efter gemensamma grunder.

Beträffande föreningens Folkets hus vid Motala verkstad ovannämnda framställning angående förvärv av visst område av egendomen ifråga ansåge sig byggnadsstyrelsen kunna i den utsträckning, som av det uppgjorda förslaget till stads-

plan detta medgåve, tillstyrka bifall till densamma. Vid uppgörandet av förslaget hade vissa delar av det område, som avsåges i berörda framställning, blivit disponerade såsom gatumark, i samband varmed dock, såsom av kartorna jämväl framginge, eftersträfvats att inom det kvarter, där föreningens byggnader vore belägna, giva lämplig kompensation för de från området avskilda delarna.

Vad beträffade framställningen från Motala sockens skolråds byggnadskommitté angående förvärv av viss tomtmark för uppförande av lärarbostäder ansåge sig byggnadsstyrelsen icke kunna tillstyrka, att sagda tomtmark upplättes för ifrågasvarande ändamål. Däremot hade styrelsen givetvis intet att invända mot att de tomter, som i sammanhang med för eventuell skolbyggnad reserverad mark å stadsplane-förslaget avsatts för uppförande av lärarbostäder, komme att försäljas för sagda ändamål.

Frågan huruvida övriga delar av kronoegendomen borde, på grund av kommunalfullmäktiges framställning den 26 november 1919, försäljas till kommunen måste, enligt byggnadsstyrelsens mening, avgöras med hänsyn till huruvida en försäljning på en gång kunde visa sig ekonomiskt fördelaktigare för staten än en försäljning tomtvis.

Under alla förhållanden borde ingen upplåtelse av mark för bebyggande ägarum, förrän förslag till stadsplan blivit av Kungl. Maj:t fastställt och därefter tomtindelning i vederbörlig ordning antagits och fastställts.

Sedan ifrågasvarande stadsplane-förslag underställts järnvägsstyrelsen, har *järnvägsstyrelsen* förklarat sig icke vilja motsätta sig intagandet i stadsplanen av förut angivna del utmed allmänna vägen av här ifrågasvarande område men framhållit, att, oberoende av huru återstående delen av området mellan allmänna vägen och statens järnvägar än komme att utnyttjas, med säkerhet komme att erfordras utfartsvägar från detsamma till allmänna vägen i större utsträckning än det föreliggande stadsplane-förslaget medgåve.

Motala sockens kommunalfullmäktige hava tillstyrkt stadsplane-förslaget med vissa erinringar samt vidare åberopat följande uttalande av särskilda kommitterade:

Kommitterade ville ytterligare hava understrukt lämpligheten av egendomens försäljning till kommunen. Något som helst vägande skäl för ett avslag hade enligt kommitterades mening av vederbörande myndigheter ej presterats, utan syntes det kommitterade som skulle de gjorda avstyrkandena vara beroende på de av domänintendenten uttalade farhågorna för att området skulle bliva ett kommunalt spekulationsobjekt. Denna farhåga ansåge kommitterade — oavsett dess orimlighet — vara fullständigt omotiverad, alldenstund kommitterade tidigare klart och tydligt framhållit, att kommunen skulle sälja samtliga tomter till självkostnadspris samt i övrigt ställa sig domänstyrelsens föreskrifter i detta liksom i övriga hänseenden till efterrättelse. Frågan, huruvida det vore för staten mer ekonomiskt fördelaktigt att sälja tomt för tomt eller området i sin helhet, ansåge kommitterade ej kunna bedömas utan ingående prövning. Kommitterade ville emellertid framhålla, att ej enbart ekonomiska hänsyn borde bliva utslagsgivande utan att även de praktiska sidorna och rådande tidsläge borde vinna skäligt beaktande vid frågans av-

görande. Såsom några av de skäl, som talade för lämpligheten av egendomens försäljning till kommunen ville kommitterade anföra:

1) Området, som till stor del utgjordes av kärr- och sankmarker, borde enhetligt dräneras. I § 4 av föreskrifter rörande bebyggande fordrades, att tomt före bebyggandet skulle vara till frostfritt djup torrlagd, en fordran, som givetvis vore alldeles nödvändig och som å högre belägna platser vore lätt utförbar. Å lägre liggande tomter borde den däremot för en enskild tomtägare med hänsyn till de långa avloppsledningar, som fordrades, vara ogenomförbar utan mycket stora ekonomiska uppoffringar. Följden därav skulle bliva, att tomter med bättre läge först såldes, medan mindre goda tomter troligen för all framtid bleve osålda. Kommitterade finge anmärka att, för att nå en effektiv dränering, avloppsledningar torde behöva utläggas till den under Göta kanal befintliga kulverten för att där förenas med stadens avloppsledningar. Dessa dräneringsledningar borde då lämpligen kunna användas även som kloakledningar.

2) Såsom en oavvislig förutsättning för områdets bebyggande syntes det kommitterade att samtliga gator och allmänna platser iordningsställdes av den, som sålde tomterna och att kostnaderna därför lades proportionellt på samtliga byggnadstomter. Dessa arbeten borde således utföras, innan någon tomtförsäljning ägde rum. Tänkte man sig däremot, att varje tomtägare skulle bekosta gator utanför sina tomter, hade man all anledning att befara, att en del gator bleve nödortfiktigt anlagda och en del ej alls.

3) Ett mycket tungt vägande skäl för kommunens hemställan vore den stora arbetslöshet, som inom kommunen förefunnes och som av allt att döma syntes alltmer tilltaga. De ovan nämnda dränerings- och gatuarbetena syntes kommitterade utgöra särdeles lämpliga nödhjälpsarbeten.

Stadsfullmäktige i Motala, som av länsstyrelsen beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, hava förklarat sig icke hava något att erinra mot förslaget till stadsplan samt instämt i kommunalfullmäktiges i Motala socken yrkande i ärendet.

Domänintendenten och länsstyrelsen hava icke heller haft något att erinra mot stadsplaneförslaget, varvid domänintendenten förklarat sig vidhålla sitt uttalande i försäljningsfrågan.

Domänstyrelsen, som icke funnit något att anmärka mot det uppgjorda stadsplaneförslaget med vissa angivna jämkningar eller mot förslagen till bestämmelser rörande kvarterens användning och till särskilda föreskrifter rörande bebyggandet, har i utlåtande den 15 mars 1922 hemställt dels om godkännande av dessa förslag, dels ock om bemyndigande för domänstyrelsen att föranstalta om saluvärdering i behörig ordning av det till upplåtelse åt kommunen föreslagna området. Domänstyrelsen har därvid anfört följande.

I sitt utlåtande den 6 februari 1920 hade styrelsen avstyrkt bifall till den av Motala sockens kommunalfullmäktige gjorda framställningen om förvärv av egendomen. Vid nämnda tillfälle hade emellertid ej något detaljerat förslag till stadsplan för egendomen förelegat. Sedermera hade styrelsen gjort en del erfaren-

heter i fråga om upplåtelser av här förevarande slag. Förut i detta ärende berörda stadsplan för viss del av kronoegendomen Vannesta i Södermanlands län hade av Kungl. Maj:t fastställts den 31 december 1920, och Kungl. Maj:t hade genom brev den 4 mars 1921 medgivit, att fjorton å stadsplanen upptagna tomter finge försäljas till egna hem. Då åtgärder skulle vidtagas för försäljningsbeslutets genomförande, hade uppstått svårigheter bland annat att på ett ändamålsenligt sätt kunna ordna anläggning och underhåll av gator och allmänna platser, vilka enligt byggnadsplanen skulle finnas. men, såvitt av Kungl. Maj:ts beslut framginge, icke skulle iordningställas genom kronans försorg eller på dess bekostnad.

Frågan hade därvid ordnats så, att vederbörande tomtköpare, som ägde använda gator och allmänna platser gemensamt för angivna ändamål utan rätt dock för vederbörande att av kronan påfordra bidrag i någon form till anläggning eller underhåll därav, hade att vid avgivande av köpeanbud avlämna förbindelse att utöver den avtalade köpeskillingen för tomten i samband med inbetalande till länsstyrelsen av den del därav, som skulle kontant erläggas, gälda ytterligare ett belopp, motsvarande 5 öre för kvadratmeter av tomtens areal, vilket sistnämnda belopp av länsstyrelsen för tomtägarnas gemensamma räkning skulle förvaltas som en fond och göras räntebärande, med rätt för tomtägarna att efter framställning disponera över fondmedlen för det ändamål de avsatts, så snart minst 10 tomter försålts eller eljest anläggning av gator funnes nödig.

Föreliggande stadsplaneförslag vid Duvedal, som avsåge anordnande av bland annat bostadstomter till ett antal av ej mindre än 230 och således hade betydligt större omfattning än Vannesta-upplåtelsen, torde ej kunna genomföras på ett fullt tillfredsställande sätt, om vederbörande tomtköpare själva skulle ombestyrja anläggning av gator och allmänna platser, dränering m. m. Styrelsen ansåge därför goda skäl tala för, att Motala kommun, vilken syntes styrelsen bäst skickad att handhava bestyret med upplåtelseerna särskilt med hänsyn till de av kommunen här ovan berörda förhållanden, medgäves rätt att för sådant ändamål få förvärva den del av kronoegendomen Duvedal, som upptoges av stadsplaneförslaget. I detta sammanhang finge styrelsen erinra om stadgandet i 18 punkten i gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, sådan punkten lydde enligt kungörelsen den 28 november 1919, jämlikt vilket stadgande anbud av kommun å område, som befunnes lämpligt att användas till bildande av egnahemslägenheter, kunde i där angiven ordning antagas.

Uppskattningen av nu till upplåtelse till kommunen föreslagen del av egendomen ansåge styrelsen böra ske i vanlig ordning av domänintendenten i länet med biträde av vederbörande uppskattningsmän, men ansåge styrelsen, för att underlätta åstadkommande av uppgörelse härutinnan mellan kronan och kommunen, kommunen böra medgivas att genom ombud närvara vid förrättningen, på sätt ifrågasatts, för att därvid framföra kommunens synpunkter på denna fråga. Sedan kommunen kommit i besittning av denna del av egendomen, torde kommunen hava att fatta beslut i anledning av de av föreningen Folkets hus vid Motala verkstad samt av E. Lundin å Motala sockens skolråds byggnadskommittés vägnar gjorda framställningarna. mot vilkas tillmötesgående, på sätt av byggnadsstyrelsen ifrågasatts, styrelsen icke hade något att erinra. I fråga om en av aktiebolaget Wetterströms trävaruaffär gjord anhållan att fortfarande för industriellt ändamål få disponera av bolaget för närvarande innehavd mark, vilken fråga kommunen jämväl sedermera torde hava att avgöra, finge styrelsen meddela, att styrelsen den 10 oktober 1919

medgivit egendomens arrendator att till arrendeperiodens slut till bolaget under vissa villkor upplåta samma mark.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 23 augusti 1922 meddelat, att styrelsen, i anledning av framställda önskemål rörande stadsplanen, vidtagit vissa ändringar i stadsplaneförslaget däribland för tillgodoseende av järnvägsstyrelsen krav å gator.

På anbefallning av Kungl. Maj:t har därefter domänstyrelsen föranstaltat om ny *saluvärdering* av egendomen, vilken förrättning ägt rum den 10 januari 1923. Av instrumentet över förrättningen, däribland ett av distriktslantmätaren Adolf Hallander uppgjort förslag till uppdelning av egendomen, framgår bland annat följande.

Enligt Hallanders förslag skulle egendomen uppdelas i två lotter, litt. A motsvarande det i stadsplanen ingående området och avsedd att försäljas till Motala kommun, innehållande 35.0230 hektar, därav 8.1170 hektar tomt och åker, 0.9900 hektar äng, 25.1300 hektar avrösningsjord och 0.7860 hektar inpediment, samt litt. B, avsedd att kvarbliva i kronans ägo och innehållande 6.7500 hektar, därav 1.5810 hektar tomt och åker, 5,1160 hektar avrösningsjord och 0.0530 hektar inpediment.

Å litt. A finnes ett torp, det s. k. Grenadiärtorpet, vars åbyggnader, bestående av i gott stånd varande stuga, bod och ladugård, tillhöra torpets brukare Emil Gäwert.

Å litt. B äro belägna huvudgårdens åbyggnader, bestående av två boningshus, bod, ladugård, vedbod, brygghus m. m. Samtliga byggnader äro i försvarligt skick men dåligt underhållna.

Uppskattningsmännen hava saluvärderat litt. A sålunda

35.0230 hektar å 55 öre för kvadratmeter	kronor 192.626:50
växande skog enligt jägmästares värdering	» 16,800:—

Summa kronor 209,426:50

eller i runt tal 209,400 kronor.

Vid beräkningen av detta värde har hänsyn tagits såväl till mindrevärdig gatumark som ock därtill att en del mark är i behov av en dyrbar utdikning, innan densamma kan bebyggas.

Av *Motala sockens kommunalfullmäktige* utsedda representanter hava närvarit vid saluvärderingen samt godkänt densamma.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot saluvärderingen.

Domänstyrelsen har icke heller haft något att erinra mot de föreslagna värdena samt ansett, att det med litt. B betecknade området med hänsyn till dess belägenhet intill statens järnvägar och Motala stad ej för närvarande borde avhändas kronan utan tillsvidare ånyo utarrenderas för kortare tid i sänder.

På given anledning har ordföranden i kommunalnämnden för Motala socken förklarat, att, därest kommunen förvärvade äganderätt till ifrågavarande område, kommunen icke ville förhindra försäljning av det

s. k. Grenadiärtorpet till nuvarande innehavaren till kommunens självkostnadspris.

Föreningen Folkets Hus vid Motala verkstad har förklarat sig icke hava något att invända mot den föreslagna försäljningen till Motala socken.

I anledning av en till domänstyrelsen inkommen framställning från Karl Ström och Oscar Löfgren såsom ombud för Motala socken med anhållan, att kommunen vid eventuellt bifall till försäljningen måtte få erlægga köpeskillingen på så gynnsamma villkor som möjligt, har *domänstyrelsen* i utlåtande den 15 mars 1923 erinrat, att några särskilda bestämmelser angående betalningssättet vid upplåtelse enligt 18 punkten i kungörelsen angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar sådan punkten lyder enligt kungörelsen den 28 november 1919 (nr 728) icke vore givna, samt anfört följande.

Det syntes styrelsen, att kommun i fall såsom det förevarande, då syftet med upplåtelsen vore bildande av egnahemslägenheter, ej borde betungas hårdare än då kommun berättigades förvärva kronojord för dess allmänna behov, i vilket fall medgivits köpeskillingens betalning i den ordning, kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade. På grund härav finge styrelsen föreslå, att omförmälda del av kronoegendomen Duvedal måtte till kommunen försälas mot den föreslagna köpeskillingen att erläggas med en sjättedel vid tillträdet den 14 mars 1924 och en sjättedel den 14 mars varje av nästföljande fem år samt under vissa närmare angivna villkor.

*Departements
chefen.*

I likhet med domänstyrelsen anser jag, att området litt. A bör försälas till Motala landskommun och har intet att erinra mot saluvärdet eller av domänstyrelsen föreslagna köpevillkor.

Sedan riksdagen fattat beslut rörande områdets försäljning till kommunen, torde stadsplan för området, i huvudsaklig överensstämmelse med det av byggnadsstyrelsen förordade förslaget, böra fastställas av Kungl. Maj:t. I sådant avseende har jag av chefen för kommunikationsdepartementet inhämtat, att något hinder för fastställelse ej torde föreligga.

Vad särskilt angår det s. k. Grenadiärtorpet vill jag framhålla, att innehavaren genom egnahemslån kan erhålla i huvudsak samma villkor för förvärvet som om han köpt direkt av kronan.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förenämnda med litt. A betecknade område om 35.0230 hektar av kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Duvedal nr 1 i Motala socken av Östergötlands län må till Motala landskommun försälas för en köpeskillning av 209,400 kronor att erläggas med en sjätte-

del vid tillträdet den 14 mars 1924 och en sjättedel den 14 mars varje av nästföljande fem år

samt under villkor i övrigt,

att området säljes i det skick, det vid tillträdet befinnes, varvid kommunen skall inträda i de rättigheter och skyldigheter, kronan ägt till den brukare, som vid samma tid avträder området,

att köpeskillingen skall erläggas till länsstyrelsen i länet,

att köpebrev skall utfärdas så snart första sjättedelen av köpeskillingen erlagts och kommunens skuldförbindelse å återstoden därav avlämnats,

att kommunen skall svara för de å området för tiden efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder,

att kommunen skall ensam vidkännas alla med områdets avskiljande, lagfart å fånget och andra med köpet förenade utgifter, ävensom kostnaderna för in-teckning i fastigbeten till säkerhet för berörda skuldförbindelse, samt

att kommunen skall ställa sig till efterrättelse den byggnadsplan för området, som kan av Kungl. Maj:t komma att fastställas, och de bestämmelser rörande de olika delarnas användande och särskilda föreskrifter angående bebyggandet, som i samband därmed kunna komma att meddelas.

3:o.

Vid en 1920 å kronoegendomen 1 $\frac{3}{4}$ mantal Lindhov nr 1—4 i Botkyrka socken av Stockholms län hållen förrättning för uppgörande av förslag till förnyad utarrendering från den 14 mars 1924 av egendomen, som lämnar 3,200 kronor i årligt arrende, har förslag väckts om försäljning av vissa områden från densamma.

I skrivelse den 2 februari 1923 har domänstyrelsen underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning och därvid överlämnat till ärendet hörande handlingar, varibland en av förste lantmätaren Thure Essén 1898 upprättad och av extra lantmätaren O. A. Lindén åren 1919 och 1920 med marken jämförd och kompletterad karta över alla egendomens inägor jämte till kartan hörande beskrivningar.

[3.]
*Lindhov nr
1—4 i Stock-
holms län.*

Av handlingarna i ärendet inhämtas, bland annat, följande.

Å egendomen, som är belägen 6 kilometer från Tumba järnvägsstation å stambanan och innehåller en areal av omkring 515.07 hektar, finnas, bland andra, torpen Granmora, Mosstorp och Oxöga, brukade: Granmora av Herman Karlsson, Mosstorp av änkan Sofia Eriksson och Oxöga av trädgårdsmästaren Vilhelm Hagström.

Ågoområdena utgöra för Mosstorp 1.885 hektar, därav 0.900 hektar tomt och åker samt 0.985 hektar avrösningsjord, för Granmora 0.795 hektar, därav 0.580 hektar tomt och åker samt 0.215 hektar avrösningsjord, och för Oxöga 3.445 hektar, därav 2.470 hektar tomt och åker samt 0.975 hektar avrösningsjord.

Å Mosstorp och Granmora befintliga byggnader tillhöra dels kronan dels kronoegendomens arrendator; husen å Oxöga ägas dels av kronan och dels av orpets brukare.

Innehavarna av nämnda tre torp hava hos uppskattningsmännen anhållit att få till egna hem förvärva respektive områden. Därjämte har Anna Liljekvist, som innehar en å Oxöga belägen serveringspaviljong, hos uppskattningsmännen gjort framställning om att få inköpa det område, varå paviljongen vore belägen.

Beträffande dispositionen av *Mosstorp* och *Granmora* hava uppskattningsmännens åsikter varit delade.

Domänintendenten har under återopande av vad vederbörande jägmästare i ämnet anfört, funnit sig för närvarande icke kunna tillstyrka torpens försäljning. *Jägmästaren* har nämligen framhållit, att ifrågavarande torp, vilkas nuvarande ägoarealer vore obetydliga, gränsade intill från huvudgården avlägsna men under dess bruk varande inägor, som lämpligen borde och kunde med torpen sammanföras till mindre jordbrukslägenheter. Innan något avgörande fattades ifråga om torpens försäljning, borde därför enligt jägmästarens uppfattning en rationell styckningsplan för egendomen utarbetas, varvid hänsyn borde tagas till berörda förhållanden. Jägmästaren vore för övrigt tveksam om lämpligheten av försäljning av torpet Mosstorp, då dess bibehållande torde vara nödvändigt för skötseln av den på kronoegendomen varande skogen.

Denna av domänintendent och jägmästare hävdade uppfattning har emellertid icke biträtts av *uppskattningsmännens flertal*, som förordat, att berörda torp måtte mot saluvärden av 3,500 kronor för Mosstorp och 2,800 kronor för Granmora till respektive innehavare försälas.

Torpet *Oxöga*, som av uppskattningsmännen åsatts ett saluvärde av 6,000 kronor, därav 5,000 kronor för marken (motsvarande cirka 14 öre per kvadratmeter) samt 1,000 kronor för byggnaderna, har förordats till försäljning till nuvarande innehavaren, i samband varmed uppskattningsmännen ansett sig böra avstyrka den av Anna Liljekvist ingivna framställningen.

Länsstyrelsen och *domänstyrelsen* hava instämt med domänintendenten i fråga om Mosstorp och Granmora.

Beträffande dispositionen av torpet Oxöga har länsstyrelsen i yttrande den 29 april 1922 — under erinran att försäljning av torpet med en areal av 3.4450 hektar och till det av uppskattningsmännen åsatta pris av 6,000 kronor tillstyrkts av samtliga vederbörande — vidare anfört.

Genom de markupplåtelser till statens järnvägar och Stockholms läns landsting, som tidigare ägt rum, vore torpet helt skilt från huvudgården. Denna omständighet, liksom det förhållandet, att torpets innehavare, trädgårdsmästaren Hagström, under sin besittningstid lagt ned stora kostnader och ett intensivt personligt arbete för dess försättande i hög kultur, utgjorde starka skäl för bifall till Hagströms ansökan att inköpa torpet ifråga.

Torpet vore emellertid beläget omedelbart intill Uttrans järnvägsstation, där redan tomtupplåtelser ägt rum från enskilda tillhörig mark, varför stora förutsättningar torde förefinnas, att även kronans här ifrågavarande område framdeles, då ett mera ordnat samhälle därstädes uppstått, skulle kunna disponeras till byggnadstomter. Jägmästaren hade också framhållit, att torpet ifråga, liksom de övriga till försäljning föreslagna lägenheterna, vore synnerligen välbeläget i närheten av nämnda järnvägsstation och att värdet av marken för jordbruk eller såsom skogbärande mark vore av ringa betydelse i förhållande till markens värde såsom tomtmark.

Vederbörande uppskattningsnämnd för bestämmande av markvärde att tjäna till ledning vid framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt hade vid den i angivet syfte åren 1920—1921 verkställda taxering upptagit värdet å närmast jämförlig mark i orten efter ett enhetsvärde för kvadratmeter av 1 krona 50 öre. Vid samtidigt verkställd expropriation för upplåtelse av närbelägen mark för statens järnvägars behov hade expropriationsnämnden uppskattat värdet å den exproprierade marken efter samma enhetsvärde för kvadratmeter, som av uppskattningsnämnden fastställts.

På grund av angivna omständigheter torde det till torpet hörande området få anses äga värde såsom tomtmark till belopp, som avsevärt överstege det värde, som av uppskattningsmännen åsatts torpet såsom jordlägenhet. Därest den av uppskattningsnämnden tillämpade värderingsgrunden fortfarande skulle kunna anses äga tillämplighet, skulle torpet beräknas äga ett värde av 51,675 kronor. Länsstyrelsen ansåge visserligen, att en så hög värdering icke skulle vara rimlig dels med hänsyn till vissa särskilda omständigheter ifråga om torpets belägenhet, varom nedan komme att närmare förmälas, och dels på grund av det genom den ekonomiska depressionen inträdda priset. I alla händelser finge torpet dock anses äga ett värde till så stort belopp, att detsamma betydligt överstege Hagströms köpkraft.

De skäl, som skulle kunna åberopas till förmån för en upplåtelse av torpet utan hänsyn till redan inträffad eller väntad jordvärdestegring syntes länsstyrelsen icke kunna uppväga de olägenheter, som ett beslut i sådan riktning kunde väntas medföra. I sådant avseende ville länsstyrelsen till en början framhålla det principiellt oriktiga däri, att kronojord å ort, där jordvärdestegring inträtt eller kunde väntas inträda, avhändes det allmänna; i samband varmed finge erinras om, att för närvarande till buds stående upplåtelseformer icke erbjöde det allmänna möjlighet att förebygga, att jord, upplåten för bildande av egna hem eller annat liknande syfte, sedermera användes för spekulationsändamål.

Vad särskilt beträffade den nu ifrågasatta upplåtelsen finge påpekas, att det till försäljning avsedda området begränsades av dels två särskilda, till större sjukhusanläggningar hörande områden, dels ock för statens järnvägar i anspråk taget område. Det torde med hänsyn härtill få anses vara ett allmänt intresse, att torp-

området för all framtid bevarades från störande anläggningar, vilket icke torde kunna ske, därest området med äganderätt upplåtes till enskild person, utan torde för sådant ändamål åtminstone för närvarande vara nödvändigt, att Kungl. Maj:t och kronan bibehölles vid äganderätten till området.

För tillmötesgående av Hagströms önskemål att på skäliga villkor erhålla en mera tryggad rätt till innehavet av torpet funne sig länsstyrelsen böra föreslå, att torpet undantoges från arrendet av egendomen i övrigt och upplåtes såsom särskild arrendelott; och finge länsstyrelsen, i händelse detta förslag vunne gillande, hemställa, att Hagström hembjödtes arrendet emot en årlig avgäld, som lämpligen borde fastställas till lägst 5 procent av föreslagna försäljningsvärdet, eller 300 kronor, samt att arrendetiden för torpet bestämdes till 20 år utan hinder av eventuellt kortare arrendeperiod för själva huvudgården.

Anna Liljekvists ansökan om inköp av ett område av torpet finge länsstyrelsen i likhet med domänintendenten och uppskattningsmännen avstyrka.

I anledning av länsstyrelsens yttrande har *Hagström* i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 oktober 1922 gjort framställning om förvärv av torpet ifråga på de av uppskattningsmännen föreslagna villkoren samt i ämnet anfört bland annat följande.

Hela hans existens vore beroende på förvärvet av jordområdet, på vilket han med uppjudande av alla sina små ekonomiska resurser och lånemöjligheter under dyrtiden uppfört ett boningshus och å vilket han under fem arrendeår nedlagt ett intensivt arbete och stora kostnader på jordförbättring.

Bebyggandet av lägenheten hade gjorts i den vissa förhoppningen, att han skulle kunna bli ägare av densamma, och de myndighetspersoner som rådfrågats, hade givit mycket stora förhoppningar i detta hänseende. Hade så ej skett, hade han givetvis icke vågat sig på ett sådant företag.

Länsstyrelsens förslag om utarrendering av området åt honom på tjugu år innebure visserligen, att hans ställning i någon mån tryggades, men kunde han som arrendator icke komma i åtnjutande av den kredit, av vilken han vore i stort behov.

I utlåtande den 11 januari 1923 i anledning av Hagströms nyss angivna framställning har *länsstyrelsen*, efter att hava infordrat yttrande i ärendet från vederbörande landsfiskal, jägmästare och domänintendent, anfört i huvudsak följande.

Redan i sitt utlåtande den 29 april 1922 hade länsstyrelsen förordat, att med hänsyn till Hagströms förtjänstfulla arbete å torpet och därstädes nedlagda kostnader största möjliga tillmötesgående måtte visas honom, och i detta syfte ifrågasatt, att området skulle till Hagström utarrenderas mot en billig avgift för en tid av 20 år. När Hagström nu icke funnit sådan upplåtelse för sig tillfredsställande, med hänsyn därtill att han vore i behov att söka kredit på sina byggnader, hade länsstyrelsen sökt utfinna en annan utväg. En dylik torde kunna vara att uppdelat torpet på sådant sätt, att de delar, som genom sitt läge hade största värdet såsom tomtmark eller annars icke lämpade sig för försäljning, bibehölles under kronan, medan övriga delar försålles till Hagström för skäligt pris. Genom

av länsarkitekten verkställd utredning hade det visat sig, att Hagström på detta sätt skulle kunna med äganderätt förvärva ett område, varå han uppfört sina byggnader, och som i och för sig säkerställde hans trädgårdsskötsel, samt att detta område kunde till honom försäljas för ett pris, vilket borde vara överkomligt, på samma gång som det gäve kronan en mera tillfredsställande ersättning än den av uppskattningsmännen föreslagna.

På grund härav finge länsstyrelsen, såsom alternativ till förut ifrågasatta utarrendering av torpet i dess helhet till Hagström, hemställa, att honom erbjödes att efter ett genomsnittspris av 50 öre per kvadratmeter förvärva den till ungefär 15,000 kvadratmeter uppgående del av torpet Oxöga, som å av länsarkitekten avfattad, yttrandet bifogad karts-kiss föreslagits till försäljning för trädgårdsbruk, på villkor i övrigt, som Kungl. Maj:t kunde komma att föreskriva. Övriga delen av torpet torde för sådant fall lämpligen, därest annan disposition därav ej kunde anses påkallad, böra upplåtas på arrende till Hagström.

Domänstyrelsen har i likhet med uppskattningsmännen avstyrkt den av Anna Liljekvist gjorda framställningen samt ifråga om Hagströms ansökan yttrat sig sålunda.

Styrelsen hade i likhet med länsstyrelsen funnit försäljning till Hagström av torpet i dess helhet icke lämplig. Enligt styrelsens förmenande borde endast så stor del av torpet med äganderätt till Hagström upplåtas, att utövningen av hans trädgårdsskötsel därigenom komme att säkerställas.

Då emellertid Hagström uttalat önskan att komma i besittning av något större område än det, som av länsstyrelsen förordats till försäljning och som å den i ärendet företedda karts-kiss angivits såsom område för trädgårdsbruk, hade domänstyrelsen ansett sig böra tillmötesgå detta önskemål och förty, på sätt å karts-kissen medelst blyertsgränser utmärkts, utökat ovanberörda lott med ett område av omkring 2,450 kvadratmeter. Den för Hagström avsedda lotten skulle därigenom komma att omfatta omkring 17,450 kvadratmeter. Genom ökningen i arealen borde emellertid icke någon förhöjning ske i det för lotten beräknade saluvärdet, utan hela området till Hagström upplåtas för 7,500 kronor.

Järnvägsstyrelsen har i utlåtande den 12 mars 1923 anført, att så vitt vore känt eller av styrelsen kunde beräknas någon del av det till försäljning föreslagna området av torpet Oxöga icke erfordrades för statens järnvägars ändamål och behov.

Även jag anser, att med försäljning av torpen Granmora och Mosstorp bör tillsvidare anstå samt att Anna Liljekvists framställning ej bör bifallas. Beträffande dispositionen av torpet Oxöga finner jag den i ärendet förebragta utredningen giva vid handen, att Hagström på grund av nedlagt arbete och kostnader å torpet bör givas möjlighet att förvärva någon del av detsamma, och synes mig intet vara att erinra mot, att det av domänstyrelsen sist förordade området av torpet för en

*Departements-
chefen.*

köpeskilling av 7,500 kronor, motsvarande ungefär 43 öre kvadratmetern, försäljes till Hagström, som jämlikt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar därtill har hembuds rätt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att av det till kronoegendomen $1\frac{3}{4}$ mantal Lindhov nr 1—4 i Botkyrka socken av Stockholms län hörande torpet Oxöga ovan omförmälda område om omkring 17,450 kvadratmeter må stamfastigheten fränskiljas och försäljas i enlighet med gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

4:o.

[4.]
Juresta nr 4 i
Söderman-
lands län.

Kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Juresta nr 4 i Floda socken av Södermanlands län är utarrenderad till den 14 mars 1925 mot en årlig arrendavgift av 675 kronor.

Under 1922 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet över nämnda förrättning jämte övriga till ärendet hörande handlingar, däribland en av t. f. förste lantmätaren Oskar B. Déhn 1901 upprättad och av distriktslantmätaren A. Gyllenbåge 1922 i vissa delar undersökt och kompletterad karta över inägora till egendomen med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen 6 kilometer från såväl Valla som Sköldinge järnvägsstationer samt 15 kilometer från Katrineholms stad, innehåller enligt ägo-beskrivningen å kartan utmärkt, i kronans ägo kvarvarande mark — oberäknat vägar och annan samfällighet — till en areal av 30.1090 hektar, varav 0.5300 hektar tomt och trädgård, 26.5360 hektar åker, 0.1270 hektar äng, 0.0290 hektar odlingsmark, 2.5560 hektar avrösningsjord samt 0.3310 hektar impediment. Härtill kommer — oberäknat den från egendomen avsöndrade lägenheten Skönsta nr 1 om 6.2630 hektar — egendomens egentliga skogsmark om 68.7941 hektar, i vilken areal ingår det vid laga delning av s. k. Floda allmänning egendomen tilldelade skiftet om 1.9931 hektar. Emellertid kunde, enligt lantmätarens uppgift på grund av kartornas krympning skogsmarkens areal vid eventuell ägostyckning befinnas vara större.

Egendomen åtnjuter utdelning från häradsallmänning efter 100 kronor för mantal.

Uppskattningsmännen hava — för att tillmötesgå kravet på ökad tillgång av mindre hemmanslotter och under erinran att byggnaderna i byn låge mycket

sammanträngda, varför utflyttning vore önskvärd, ej minst på grund av eldfara — föreslagit, att följande ägolotter, med därvid angivna arealer och saluvärden, måtte försälas från egendomen.

Ägofigurer å kartan	Areal hektar					Saluvärde			
	Åker	Äng	avrösnings-jord	impe-diment	summa	summa kronor	därav för kapitaliserad all-männings-utdelning kronor	därav för växande skog kronor	
Litt. Da 4—14, 16—21	5.0540	0.1270	0.4670	0.0100	5.6580	3,780	200	—	
Litt. Db 1—3, 23, 25— (huvudgården), 29, 31—49	9.7000	0.3100	—	0.2600	10.2700	9,180	400	—	
Litt. Dc 52—64 ¹ / ₂ , 66— (torpet Skeva-82 samt del av stugan) skogsmark	10.5860	—	5.1710	0.0370	15.7940	11,500	400	3,268	

Återstående delen av egendomen, å kartan utmärkt med litt. Dd om 67.1811 hektar skogsmark, skulle enligt uppskattningsmännens förslag kvarbliva i kronans ägo.

Av till försäljning föreslagna områden är lotten litt. Da obebyggd, litt. Db försedd med byggnader, som ägas dels av kronan och dels — boningshus, bryggshus och loge — av arrendatorn Aug. Henning Andersson, samt litt. Dc bebyggd med kronan tillhöriga hus och för närvarande bebodd av en statkarl vid gården.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att förenämnde Aug. Henning Andersson, som under många år varit egendomens arrendator och som ägde hus å lotten litt. Db, måtte tillerkännas hembuds rätt beträffande denna lott.

Tillika hava uppskattningsmännen framhållit, att det foder, som egendomens arrendator kontraktens enligt hade att vid avträdet lämna, borde fördelas lika å lotterna litt. Db och Dc, att köpare av lotten litt. Dc borde tillförsäkras rätt att till lotten överflytta kronans loge å lotten litt. Db, samt att kronan borde förbehållas rätt till utfartsväg från skogsmarken över lotten litt. Dc.

Vederbörande jägmästare har förordat, att egendomens utmark måtte ställas under skogsstatens omedelbara vård och förvaltas såsom kronopark, därvid jägmästaren framhållit, att egendomen vore belägen inom 5 kilometers avstånd från Sköldinge och Fyrö kronoegendomar, Floda och Sköldinge kyrkoherdeboställen samt Sköldinge komministerboställe, vilkas skogsmarker, utom Fyrös, stode under skogsstatens vård.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag.

Vederbörande överjägmästare har anført följande.

I likhet med jägmästaren och uppskattningsmännen syntes utmarken till sin huvudsakliga del böra bibehållas i statsverkets ägo att förvaltas som kronopark.

Torpet Skevastugan (lotten litt. De) med de nordväst om vägarna belägna åkrarna, fig. nr 52—64, skulle visserligen på grund av sitt läge väl lämpa sig till skogsarbetarbostad för utmarken, men då torpets byggnader voro sådana, att nybyggnader skulle bli nödvändiga, och då tillgång å arbetskraft i orten torde vara ganska god, syntes det ej nödvändigt, att detta torp för nämnda ändamål bibehölles i kronans ägo.

Det vore tveksamt, huruvida försäljning av det lotten litt. De tillagda utmarksområdet skulle vara till fördel för kronan, då detsamma väl lämpade sig att bibehållas och disponeras i samband med den övriga oförsålda utmarken, vilken genom detta område stode i direkt förbindelse med de allmänna vägarna, från vilka den i kronans ägo bibehållna utmarken genom den ifrågasatta försäljningen skulle bli helt utestängd. Överjägmästaren föresloge därför, att av det lotten litt. De tillagda utmarksområdet endast så mycket försålles, som behövdes för erhållande av lämplig ägogräns.

I en till domänstyrelsen överlämnad ansökning har Per Jurell, Juresta, Sköldinge, anhållit, att lotten litt. De måtte till honom försälas för 14,000 kronor. Han har därvid meddelat, att anledningen till att han vore i tillfälle för lotten bjuda en så hög köpeskilling vore, att lotten i hans hand representerade ett vida högre värde än i varje annans, då han såsom ägare till angränsande $\frac{1}{4}$ mantal Juresta nr 1 för lottens brukande kunde utnyttja de å egendomen uppförda ekonomibyggnader samt honom tillhöriga jordbruksinventarier m. m., vilka i huvudsak vore för ändamålet fullt tillräckliga.

Domänstyrelsen har biträtt uppskattningsmännens förslag samt vidare anført.

Då enligt uppskattningsmännens förslag rätt till utfartsväg över lotten litt. De vid försäljningen borde tillförsäkras kronan, funne styrelsen vad överjägmästaren anført ej böra föranleda ändring i den lotten litt. De tilldelade utmarksarealen. Saluvärderna syntes skäliga. Enligt styrelsens förmenande borde lämpligen egendomens andel i häradsallmänning vid försäljning odelad förbehållas kronan, i följd varav saluvärderna för lotterna komme att utgöra respektive 3,580, 8,780 och 11,100 kronor. Lotterna borde upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar och torde egendomens arrendator jämlikt samma grunder vara berättigad till hembud å lotten litt Db. Vad den av Jurell gjorda ansökningen beträffade syntes densamma icke böra föranleda någon åtgärd. Fyllde Jurell de i egnahemsförfattningen föreskrivna kvalifikationer, torde Jurell hava att vid lägenhetens utbudande tävla med andra eventuella spekulanter å lägenheten.

Enligt arrendekontraktet om egendomen åläge det arrendatorn att vid avträdet utan ersättning tillhandahålla tillträdaren 3,400 kilogram hö och 5,000 kilogram halm, hälften höstsädeshalm och hälften vårsädeshalm. Köparna av lotterna litt. Db och De borde envar härav bekomma 1,700 kilogram hö och 2,500 kilogram halm.

Även jag tillstyrker försäljning av ifrågavarande tre lotter med de arealer och saluvärden samt villkor i övrigt, som domänstyrelsen föreslagit. Departements-
chefen.

I anslutning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovan omförmälda tre med litt. Da, Db och Dc betecknade lägenheter må var för sig med av mig tillstyrkta områden från kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Juresta nr 4 i Floda socken av Södermanlands län försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar med iakttagande av

att den å lotten litt. Db befintliga, kronan tillhöriga logen undantages vid försäljningen av samma lott och i stället förklaras skola ingå i försäljningen av lotten litt. De,

att köparna av lotterna litt. Db och Dc tillerkännas av domänstyrelsen angivna kvantiteter tillträdesfoder,

samt att kronan förbehålles egendomens andel i häradsallmänning ävensom rätt till utfartsväg över lotten litt. Dc.

5:o.

Laholms kungsladugård nr 1 om 2 mantal i Laholms socken av Hallands län är utarrenderad till den 14 mars 1923 mot en årlig arrendeavgäld av 3,500 kronor. Å egendomen hava hållits uppskattningsförrättningar dels 1918—1919, dels 1921 och dels 1922. Av därvid upprättade instrument med därtill hörande handlingar, däribland en av förste lantmätaren Jonas Ahnfelt 1898 upprättad och av t. f. distriktslantmätaren Axel Hanzon 1917 kopierad och kompletterad karta över egendomen med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen omedelbart intill Laholms stad vid Lagan, har en areal av 340.1150 hektar, därav 210.0960 hektar tomter och åker, 86.6910 hektar äng och betesmark, 17.4380 hektar odlingsmark och 25.8900 hektar impediment. Av sagda areal är 35.8750 hektar, omfattande hela ägoväldet söder om Lagan och en del öar uti nämnda älv samt en del mindre områden intill Lagans norra strand, underställd vattenfallsstyrelsens förvaltning jämlikt kungl. brev den 30 juli 1909.

[5.]
Laholms
kungs-
ladugård
m. m. i
Hallands län.

Kungsladugården har tillsammans med närgränsande kronoegendom 1 mantal Bonnarps nr 1 i samma socken och län del i en vid Årnaberga, 5 kilometer från kungsladugården belägen torvmosse. De båda egendomarnas lotter i mossen utgöra tillhoppa 1.46 hektar, därav 0.81 hektar tillhör kungsladugården och 0.65 hektar kronoegendomen Bonnarps.

Å kungsladugården finnas följande torp och lägenheter:

1:o) Torpet Mellanbacken, bebyggt med kronan tillhöriga hus och brukat sedan mer än 10 år av Hans Gudmundson, som anhållit få köpa torpet.

2:o) Torpet Hörnet, ävenledes bebyggt med kronan tillhöriga byggnader samt brukat sedan mer än 10 år av Christian Nilsson, som anhållit få köpa torpet.

3:o) Torpet Sandbäckshus, likaledes bebyggt med kronan tillhöriga byggnader samt brukat sedan mer än 10 år av Janne Johansson, som gjort framställning få köpa torpet.

4:o) Torpet Dalahus, bebyggt med arrendatorn till huvudgården August Andersson tillhöriga hus. Torpets brukare sedan mer än 10 år tillbaka Janne Nilsson har vid 1922 års uppskattningsförrättning anhållit få köpa torpet under förmålan att Andersson förbundit sig till honom försälja husen.

Förenämnda fyra torplägenheter äro belägna mellan kungsladugårdens skogsodlade utmark och förenämnda kronoegendom Bonnarps likaledes skogsodlade utmark.

5:o) Torpet Täftestorp. bebyggt med hus, tillhöriga innehavaren Nils Edvard Bengtsson, som anhållit få köpa torpet.

6:o) Ägofiguren nr 149 om 0.2450 hektar, benämnd »Sebelius jordområde», utgörande en smal jordremsa invid kungsladugårdens gräns och sedan ett tiotal år brukad och uppodlad till trädgård av en därtill boende lägenhetsägare Karl F. Sebelius, som förklarat sig önska inköpa ägofiguren.

Vad angår åkerjorden till samtliga nu nämnda torp och lägenheter — med undantag av Täftestorpets jord, som delvis är något bättre — består densamma av uppodlade ljunghäcker med mestadels mycket grund och svag mylla å sand- och grusbotten samt av svag och mullfattig beskaffenhet.

Uppskattningsmännen hava ansett torpen Mellanbacken, Hörnet och Sandbäckshus icke böra fränkiljas kungsladugården på grund av torpens förberörda läge mellan kungsladugårdens och kronoegendomens skogsodlade utmarker. Vid eventuell försäljning av torpen skulle nämligen en kil av enskilt område komma att inskjutas mellan kronans skogsodlade utmarker å de båda kronoegendomarna. Vissa delar av dessa torps markområden vore även av sådan beskaffenhet, att de borde skogsodlas, varigenom ett sammanhängande skogskomplex skulle kunna bildas.

Däremot hava uppskattningsmännen förordat försäljning av Täftestorp, som utan olägenhet kunde fränkiljas huvudgården och vars samtliga byggnader tillhörde innehavaren Nils Edvard Bengtsson.

Likaledes hava uppskattningsmännen tillstyrkt försäljning av »Sebelius jordområde», som jämväl utan olägenhet kunde från egendomen avskiljas. Detta område har synts uppskattningsmännen böra hembjudas Sebelius, som i många år mot en årlig ersättning till huvudgårdens arrendator brukat området som trädgård.

Å ovannämnda under vattenfallsstyrelsens förvaltning hörande område har skogsvårdsstyrelsen i Hallands län sedan 1903 innehaft ett å kartan med fig. 151 betecknat område, som av skogsvårdsstyrelsen använts till plantskola. Då vid en

blivande utbyggnad av det i Lagan befintliga vattenfallet området icke längre torde kunna få disponeras till plantskola, har skogsvårdsstyrelsen anhållit att för samma ändamål få inköpa ett i nordöstra hörnet av fig. 15 beläget område om 1.5 hektar, å kartan betecknat med fig. 15 a. Uppskattningsmännen hava, då förevarande område utan men för egendomen kunde avskiljas, tillstyrkt dess försäljning till skogsvårdsstyrelsen.

Vad angår ovan omförmälda vid Arnaberga belägna torvmosselotter, varav en del tillhör kungsladugården och en del kronoegendomen Bonnarp, har innehavaren av en intill torvmosselotterna belägen lägenhet om 2 hektar, Per Larsson, gjort framställning om att få inköpa nämnda mosselotter. Uppskattningsmännen hava tillstyrkt försäljning av torvmosselotterna till Larsson, enär den brukbara delen av lotterna vore av alltför svag beskaffenhet att ensamt för sig kunna bilda en jordbrukslägenhet men synnerligen väl passade i sambruk med Larssons lägenhet, varå finnes nödiga byggnader jämväl för brukning av dessa lotter.

Utöver förenämnda framställningar om inköp av mark från kungsladugården hava ytterligare ett flertal dylika gjorts hos uppskattningsmännen. Ingen av dessa framställningar har emellertid av uppskattningsmännen tillstyrkts. Uppskattningsmännen hava såsom skäl härför framhållit, att endast få av de sökande varit så kvalificerade, att behov förelegat till särskilda åtgärder för underlättande av deras egnahemssträvande. Flera av dem hade redan förut egna hem och därtill komme. att de önskade förvärva jord antingen vid landsvägen, i de flesta fall å ägofiguren nr 15, vilket område vore egendomens bästa åkerbruksjord eller å det till vattenfallsstyrelsen upplåtna området. Även vore det med hänsyn till blivande vägomläggning samt utbyggande av kronans härvarande vattenfall olämpligt att avhända kronan den till inköp åsyftade marken, som för allmänt behov kunde komma att erfordras.

Som ovan nämnts, hava uppskattningsförrättningar hållits vid tre olika tillfällen, nämligen dels 1918—1919, dels 1921 och dels 1922. Anledningen till 1921 års förrättning har varit den, att det vid prövning av det utav uppskattningsmännen 1918—1919 uppgjorda dispositionsförslaget synts domänstyrelsen, som om inägoområdet öster om viss å kartan uppdragen gränslinje, med undantag av därå varande skogsmark, skulle kunna uppdelas till egnahemslägenheter. Vid den förrättning, som i anledning härav företogs den 24 januari 1921, hava uppskattningsmännen ytterligare betonat jordens svaga beskaffenhet å området ifråga samt markens topografiska oländighet ävensom bristen på allmänna vägar, vilka omständigheter gjorde området föga lockande för egnahemsbildning, och för den skull förklarat sig icke kunna frångå sitt tidigare dispositionsförslag. De hava emellertid uppgjort förslag till områdets försäljning i fyra försäljningslotter nämligen:

Torpet Mellanbacken	om 20.30 hektar,	saluvärderat till	8,900 kronor
» Hörnet	» 24.20 »	»	15,000 »
» Sandbäckshus	» 22.76 »	»	9,200 »
» Dalahus	» 21.10 »	»	4,400 »

Över uppskattningsmännens förslag har vederbörande *överjägmästare* avgivit utlåtande den 4 maj 1921 samt däri framhållit, att marken å sistnämnda fyra torp — särskilt vissa delar av torpen Sandbäckshus och Dalahus — vore mycket dålig, att det vore ett tilltalande framtidsprojekt, om man genom skogsodlande av torpen

kunde erhålla ett sammanhängande, rätt stort skogskomplex till fördel för den skogfattiga orten, i synnerhet som kronan förut skogsodlat vissa områden å kungsladugården och kronoegendomen Bonnarp, att emellertid någon olägenhet ej syntes uppstå, om torpen med hänsyn till jordens beskaffenhet försålles, vilket snarast vore ekonomiskt fördelaktigt för kronan, att torpen med hänsyn till de av uppskattningsmännen föreslagna höga saluvärden antagligen bleve svårsålda, samt att försäljning av torpen dock kunde tillstyrkas endast under förutsättning, att alla fyra torpen försålles, ty det skulle vålla olägenhet vid en framtida disposition av marken, om endast ett eller annat torp skulle kunna avyttras.

Sedan domänstyrelsen, enär saluvärdena vid den 1921 förrättade saluvärderingen synts väl höga, anmodat domänintendenten att verkställa ny saluvärdering, hava vid därfor den 15 april 1922 hållen förrättning uppskattningsmännen föreslagit försäljningsvärdena för Mellanbacken till 8,000 kronor, för Hörnet till 14,000 kronor, för Sandbäckshus till 8,500 kronor och för Dalahus till 3,200 kronor.

De av uppskattningsmännen till försäljning föreslagna områdenas arealer och saluvärden framgå av nedanstående uppställning.

B e n ä m n i n g	Ägofigurer å kartan	Areal hektar	Saluvärde kronor
Täppestorpet.....	41—45	6.6250	7,500
»Sebelius jordområde»	149	0.2450	400
Skogsvårdsstyrelsens plantskola	15 a	1.1500	3,000
Torvmosselotterna	—	1.4600	450

Länsstyrelsen har i utlåtande den 10 mars 1921, i likhet med uppskattningsmännen, avstyrkt försäljning av torpen Mellanbacken, Hörnet och Sandbäckshus. Vad angår torpet Dalahus har länsstyrelsen visserligen, från belägenhetens synpunkt, icke funnit någon betänklighet från kronans sida möta att avyttra detsamma, men då torpet hade den svagaste åkerjorden, vilken torde i stor utsträckning bäst lämpa sig för skogsodling, samt icke någon spekulant anmält sig till detta torp — Janne Nilsson anmälde sig såsom köpare först vid 1922 års förrättning — har länsstyrelsen ansett, att även detta torp borde bibehållas i kronans ägo.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 2 februari 1923 förordat uppskattningsmännens dispositionsförslag samt ej haft något att erinra mot de åsatta saluvärdena. Styrelsen har tillstyrkt, dels att Täppestorpet, »Sebelius jordområde» och kungsladugårdens torvmosselott måtte försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med hembuds rätt för Karl F. Sebelius å »Sebelius jordområde», samt för Per Larsson å torvmosselotten, dels ock att ägofiguren nr 15 a måtte å angivna villkor försälas till skogsvårdsstyrelsen.

Domänstyrelsen har tillika meddelat, att styrelsen föranstaltat om kungsladugårdens skötsel och vård till den 14 mars 1924.

På grund av den förebragta utredningen finner jag, i överens- *Departements-*
stämmelse med myndigheternas förslag, kronan icke böra avhända *chefen.*
sig äganderätten till torpen Mellanbacken, Hörnet, Sandbäckshus och Dalahus.

Däremot har jag intet att erinra mot försäljning, på sätt föreslagits, av Täftestorpet, »Sebelius jordområde» med hembuds rätt för Karl F. Sebelius samt ägofiguren nr 15 a till länets skogsvårdsstyrelse.

Vad angår torvmosselotterna vid Årnaberga har jag från domänstyrelsen inhämtat, att den till kronoegendomen Bonnarp hörande lotten är undantagen från arrendet av denna egendom samt tillagd arrendet av kungsladugården. Något hinder synes sålunda ej föreligga, att samtidigt försälja båda lotterna, något som även domänstyrelsen, enligt vad som meddelats mig, haft för avsikt att tillstyrka. Vid försäljningen bör Per Larsson tillerkännas hembuds rätt.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att ovannämnda båda lägenheter, benämnda Täftestorpet och »Sebelius jordområde», må var för sig med ovan angivet område från kronoegendomen Laholms kungsladugård nr 1 om 2 mantal i Laholms socken av Hallands län försäljas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar med hembuds rätt för Karl F. Sebelius be-
träffande »Sebelius jordområde»,

dels att omförmälda till nämnda kungsladugård samt kronoegendomen 1 mantal Bonnarp nr 1 i samma socken och län hörande lotter i vid Årnaberga belägna torvmosse må försäljas enligt nämnda grunder med hembuds rätt för Per Larsson,

dels ock att förberörda ägofigur nr 15 a av kungsladugården må till skogsvårdsstyrelsen i Hallands län försäljas mot en köpeskillning av 3,000 kronor att tillträdas den 14 mars 1924 samt under villkor i övrigt

att köpeskillningen vid tillträdet kontant inbetalas till länsstyrelsen i länet,

att området säljes i det skick, det vid tillträdet befinnes, varvid skogsvårdsstyrelsen skall, så vitt området angår, inträda i de rättigheter och skyldigheter

kronan ägt till den arrendator eller brukare, som vid samma tid avträder egendomen,

att skogsvårdsstyrelsen skall svara för de å området efter tillträdesdagen belöpande onera och utskylder,

att området på skogsvårdsstyrelsens bekostnad vederbörligen inhägnas, samt

att skogsvårdsstyrelsen ensam skall vidkännas kostnaderna för lagfart å köpet och andra med köpet förenade kostnader.

6:o.

[6.]
Kärra nr 1
i Göteborgs
och Bohus
län.

Kronoegendomen 1 mantal Kärra nr 1 Norra i Tanums socken av Göteborgs och Bohus län är utarrenderad till den 14 mars 1925 mot ett årligt arrende av 1,110 kronor.

Under 1922 har å egendomen hållits arrendeuppskattning. Av instrumentet över nämnda förrättning jämte övriga till ärendet hörande handlingar, däribland en av A. A. Rönnbäck över åker och äng till egendomen 1903 upprättad och av distriktslantmätaren John Eijde 1921 kompletterad karta med beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen 0.8 mil från Grebbestads municipalsamhälle och ångbåtsstation samt 0.15 mil från Tanums station å Göteborg—Bohus banan, omfattar en areal av 173.0810 hektar, därav 52.9310 hektar åker och tomt, 5.1740 hektar äng, 109.5800 hektar avrösningsjord och 5.3960 hektar impediment.

Egendomens östra del genomlöpes i riktning norr till söder av Göteborg—Bohus banan.

Å egendomen finnas lägenheten Stenliden brukad av Oskar Andersson samt lägenheten Botten eller Karlslund brukad av Karl Hansson.

Lägenheterna äro försedda med innehavarna tillhöriga boningshus med uthusbyggnader, och hava lägenhetsinnehavarna hos uppskattningsmännen gjort framställning om att få förvärva respektive lägenheter till egna hem.

Å egendomen finnes även en obebyggd ängsteg vid Ejdetjärnet, å kartan angiven med ägofiguren nr 141 och belägen omkring 6 kilometer från huvudgården.

Hos uppskattningsmännen har en förutvarande arrendator av kronoegendomen, Hans Karlsson, anhållit att få inköpa eller, om detta ej kunde beviljas, arrendera ett på västra sidan om järnvägslinjen beläget område, omfattande ägofigurer nr av 86, 87—91 och 96—104, med en areal av 2.2600 hektar, därav 1.5000 hektar åker, 0.1730 hektar äng och 0.5870 hektar utmark.

Som skäl för ansökningsen har Karlsson bland annat anfört, att han, som efter arrendets avträdande 1914 bosatt sig å en honom tillhörig tomtlägenhet, angränsande ifrågavarande område, efter nämnda tid arrenderat området utav

arrendatorn till huvudgården samt att han därå nedlagt icke obetydligt arbete med röjning, täckdikning m. m.

Uppskattningsmännen hava avstyrkt Karlssons ansökning under framhållande, att området hade ett ganska högt tomtvärde och i framtiden säkerligen komme att bliva synnerligen begärligt i sådant avseende, att området vore synnerligen värdefullt som betesmark, varå huvudgården lede nästan fullständig brist, att Karlsson redan ägde ett med ypperliga byggnader försett mindre jordbruk med ungefär två tunnlands areal, samt att han icke kunde sägas vara varken medellös eller mindre bemedlad.

För att under kommande arrendeperiod möjliggöra tomtförsäljning borde i arrendekontraktet föreskrivas skyldighet för arrendatorn att mot viss ersättning avstå vad för tomtförsäljning erfordrades.

Uppskattningsmännen hava däremot tillstyrkt försäljning av ovannämnda lägenheter Stenliden samt Botten eller Karlslund att hembjudas nuvarande innehavare. Tillika hava uppskattningsmännen föreslagit, att ängstegen vid Ejdetjärnet på grund sin avlägsenhet från huvudgården måtte försälas.

De sålunda till försäljning föreslagna lägenheternas arealer och saluvärden skulle enligt uppskattningsmännens förslag utgöra:

Lägenhetens namn	Innehavare	A r e a l h e k t a r					Salu- värde Kronor
		tomt och åker	äng	avrös- nings- jord	impedi- ment	summa	
Stenliden	Oskar Andersson	0.8630	0.9900	0.0410	—	0.9970	535
Botten eller Karlslund	Karl Hansson ...	0.8140	0.1080	—	—	1.0120	465
Ejdetjärnet	obebyggd	—	0.8800	—	—	0.8800	220

Vederbörande *jägmästare* har förordat lägenheten Stenlidens bibehållande i statsverkets ägo samt såsom skäl härför framhållit, att över lägenheten, som vore belägen mellan ett större bergparti och rågången till det från kronoegendomen Kärra nr 2 Södra försålda torpet Nytorp, vore dragen den enda förefintliga utfartsvägen till Tanums station från egendomens utmark öster om järnvägslinjen och från den för båda Kärragårdarna gemensamma torvmossen, samt att möjlighet icke funnes att för rimliga kostnader anlägga ny väg från nämnda skifte.

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag.

Vederbörande *överjägmästare* har dels på grund av lägenheten Stenlidens belägenhet mellan utmarker, tillhörande kronoegendomarna Kärra Norra och Kärra Södra, dels ock på de av jägmästaren andragna skälen avstyrkt lägenhetens försäljning.

Domänstyrelsen har på de skäl, som skogsstatstjänstemännen anført, funnit en försäljning av lägenheten Stenliden olämplig. I övrigt har

domänstyrelsen biträtt uppskattningsmännens förslag samt funnit en upplåtelse av det väster om järnvägen belägna området till Hans Karlsson icke böra äga rum. Styrelsen har tillika framhållit, att kronan vid försäljning av lägenheten Botten eller Karlslund bör förbehållas fri väg över lägenheten.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med uppskattningsmännens, av myndigheterna tillstyrkta förslag anser jag lägenheterna Botten eller Karlslund och Ejdetjärnet böra försälas.

Däremot synes mig, i överensstämmelse med skogsstatstjänstemännens, av domänstyrelsen biträdda uppfattning, lägenheten Stenliden böra bibehållas i kronans ägo.

Vad angår det invid statens järnvägars mark belägna område, som förre arrendatorn Hans Karlsson önskat inköpa eller arrendera, finner jag detsamma ej böra avhändas kronan. För möjliggörande av tomtförsäljning bör området undantagas från arrendet vid blivande utarrendering av huvudgården, därvid tillfälle torde förefinnas för Karlsson att å kortare tid direkt av kronan få arrendera detsamma.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lägenheterna Botten eller Karlslund samt Ejdetjärnet må var för sig med ovan angivna området från kronoegendomen 1 mantal Kärra nr 1 Norra i Tanums socken av Göteborgs och Bohus län försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egna-hemslägenheter från kronoegendomar, med förbehåll vid försäljningen av lägenheten Botten eller Karlslund om rätt för kronan att begagna den över lägenheten ledande vägen.

7:o.

Kronoegendomen 1 mantal Bön nr 1 i Sundals Ryrs socken av Älvsborgs län är utarrenderad till den 14 mars 1925 mot ett årligt arrende av 1,650 kronor.

[7.]
Bön nr 1 i
Älvsborgs län.

Under 1922 har å egendomen hållits arrendeuppskattning. Av instrumentet över nämnda förrättning jämte övriga till ärendet hörande handlingar, däribland en av distriktslantmätaren John Sædén 1921—1922 upprättad karta över egendomen, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som är belägen 8 kilometer från Brålanda järnvägsstation å Bergslagens järnvägar, har en areal av 201.6000 hektar, därav 99.3580 hektar tomt och åker, 33.8090 hektar äng, 62.4250 hektar skogs- och betesmark och 6.0080 hektar impediment.

Å egendomen finnas följande lägenheter:

Spättan, bebyggd med dels stuga och ladugård, tillhöriga kronan, dels ock innehavaren Gustaf Johansson tillhöriga byggnader.

Nyhemmet, bebyggd med dels stuga och ladugård, tillhöriga kronan, vilka byggnader uppskattningsmännen funnit tillräckliga för torpets behov, och dels innehavaren Hans Gustaf Malmsköld tillhöriga byggnader.

Skogen eller Hagen, bebyggd med innehavaren Otto Gustafsson tillhöriga byggnader; och

Zion, obebodd samt försedd med en stuga och ett uthus, tillhöriga Sundals Ryrs kommun.

Innehavarna av lägenheterna Spättan, Nyhemmet samt Skogen eller Hagen hava uttryckt önskan att med äganderätt förvärva sina respektive lägenheter.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att lägenheterna Spättan och Nyhemmet, som äro belägna i utkanten av egendomen, måtte försälas med hembud för sina respektive innehavare. Däremot hava uppskattningsmännen ansett, att lägenheten Skogen eller Hagen, som är belägen mitt å egendomens inägoområde, icke bör försälas utan bibehållas i kronans ägo.

De sålunda till försäljning föreslagna lägenheternas arealer och saluvärden skulle enligt uppskattningsmännens förslag utgöra:

Lägenhetens namn	Innehavare	Ägo-figurer å kartan	Areal hektar					Saluvärde	
			tomter och åker m. m.	äng och odlingsmark	avrösningsjord	impediment	Summa	summa kronor	därav för växande skog kronor
Spättan	Gustaf Johansson	347—377	5.3330	2.9980	4.6200	—	12.9510	2,660	525
Nyhemmet	Hans Gustaf Malmsköld	261—346	10.9980	1.9950	9.9880	0.0750	23.0510	7,200	2,625

Länsstyrelsen har icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 216.

Vederbörande *överjägmästare* har förklarat intet vara att erinra mot de åsatta saluvärdena å skog.

Domänstyrelsen har hemställt, att lägenheterna Spättan och Nyhemmet må, med hembuds rätt för respektive innehavare, försälgas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

*Departements-
chefen.*

Även jag tillstyrker försäljning av ifrågavarande båda lägenheter och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovan omförmälda lägenheter Spättan och Nyhemmet må var för sig med angivna områden från kronoegendomen 1 mantal Bön nr 1 i Sundals Ryrs socken av Älvsborgs län försälgas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar med hembuds rätt för Gustaf Johansson till lägenheten Spättan och för Hans Gustaf Malmsköld till lägenheten Nyhemmet.

8:o

[8.] Roten nr 118 vid Höjentorps kompani av Skaraborgs regemente har roterats dels av stomhemmanet 1 mantal krono Kestad nr 5 Stomen i Kestads socken av Skaraborgs län, på lön anslaget åt kyrkoherden i Österplana och Kestads församlingars pastorat och indelat till $\frac{11}{25}$ roteandel, dels av skattehemmanet 1 mantal Kestad nr 4 Storegården i samma socken såsom stamrote och indelat till $\frac{1}{2}$ roteandel, dels ock av skattehemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Sidlännen Lilla nr 1 i Lugnås socken av nämnda län, indelat till $\frac{3}{60}$ roteandel.

Roten ifråga blev vakant den 6 september 1901.

Sedan kammaradvokatfiskalsämbetet anhängiggjort talan mot vissa delägare i Kestads storegården angående bättre rätt till andel i ovan-nämnda soldattorp, har Kinnefjärdings, Kinne och Kållands häradsrätt i utslag den 2 november 1914, som vunnit laga kraft, förklarat Kungl. Maj:t och kronan framför svarandena äga bättre rätt till den andel eller 73.34 procent av ifrågavarande soldattorp, som jämlikt av häradsrätten åberopad utredning upptagits å kronoparken Anemossen.

Torpet är beläget i Kestads socken av nämnda län omkring 5 kilometer från Kinnemalma järnvägsstation å Västergötland—Göteborgs järnväg.

Av en utav skogstaxatorn M. Thees 1921 upprättad karta jämte övriga ärendet tillhörande handlingar inhämtas angående torpet följande.

Torpets areal utgör 8.69 hektar, därav 0.30 hektar tomt, 5.26 hektar åker, 3.06 hektar skogsmark och 0.07 hektar impediment.

Enligt av vederbörande överjägmästare verkställd uppskattning har torpet värderats sålunda:

tomt, 0.30 hektar, å 450 kronor för hektar	kronor	135: —
åker, 5.26 » » 550 » » »	»	2,893: —
skogsmark, 3.06 hektar, å 50 kronor för hektar	»	153: —
impediment 0.07 »		—
växande skog	»	740: 12
		Kronor 3,921: 12
Häriifrån har avdragits å torpet belöpande skatter, 20 kronor 73 öre, kapitaliserat efter 4.5 procent	»	460: 66
		Summa kronor 3,460: 46.

Torpets åbyggnader, bestående av boningshus, ladugård och två lador, hava uppskattats till ett värde av 1,340 kronor.

Torpets jord och skog jämte åbyggnaderna hava sålunda åsatts ett värde av tillhopa 4,800 kronor 46 öre eller i runt tal 4,800 kronor. Enligt sålunda angiven beräkning skulle av torpets värde ^{3,460}/_{4,800} det vill säga 72.08 procent eller i runt tal 72 procent belöpa å torpets jord och resten eller 28 procent å åbyggnaderna.

Alltsedan domänstyrelsen av kammarkollegii advokatfiskal den 19 juli 1915 erhållit meddelande om häradsrättens ovannämnda utslag, har torpet förvaltats av domänstyrelsen och dess underlydande skogspersonal.

Vid utarrendering från 14 mars 1912—14 mars 1932 av Kestad Stommen har soldattorpet undantagits från arrendet.

Sedan i en till domänstyrelsen ställd ansökning av den 7 september 1920 f. d. distinktionskorpralen G. E. Fäldt anhållit att få köpa kronans andel i förenämnda torplägenhet samt vederbörande *landsfiskal* med avstyrkande av Fäldts ansökning föreslagit, att kronans andel i torpet måtte försäljas å offentlig auktion, har, efter det vederbörande kyrkoråd, kontraktsprost, domkapitel och länsstyrelse avstyrkt Fäldts ansökan, *domänstyrelsen* i utlåtande den 2 september 1922 anfört följande.

Sedan vederbörande jägmästare — efter det häradsrättens förberörda utslag fallit — uppgjort förslag om försäljning av kronans andel i soldattorpet, hade

domänstyrelsen genom vederbörande överjägmästare verkställt värdering av ifråga-varande andel samt införskaffat bland annat förklaring från övriga roteintressenter, att även de — under förutsättning att Kungl. Maj:t och kronan för sin del lämnade medgivande till torpets försäljning — medgäve försäljning därav på offentlig auktion till den högstbjudande, därvid av köpeskillingen 72 procent skulle anses belöpa å torpets jord och skog samt 28 procent å torpets byggnader.

Mot den av överjägmästaren upprättade, här ovan omförmälda värderingen av torpet hade domänstyrelsen ej något att erinra.

Då torpet icke angränsade annan allmän egendom än ovannämnda stomhemman och skäl alltså ej syntes föreligga att för kronans räkning inlösa övriga andelar i torpet, ville styrelsen för sin del biträda förslaget om försäljning av torpet i dess helhet på offentlig auktion till den högstbjudande i enlighet med bestämmelserna i kungl. brevet den 29 maj 1874.

Kammarkollegium har den 12 oktober 1922 utlåtit sig sålunda.

Ny lönereglering för prästerskapet i Österplana och Kestads församlingars pastorat hade genom resolution den 22 december 1916 fastställts att träda i kraft den 1 maj 1919 och gälla till och med den 30 april 1939. Enligt samma resolution skulle kyrkoherdens avlöning bestridas, förutom med annat, dels med avkomsten av stomhemmanet 1 mantal krono Kestad Stommen, och dels med ränta å stomhemmanet tillkommande andel i köpeskillingen för försålt soldattorp eller med arrende för samma torp.

Vad vidkomme Fäldts ansökning ansåge kollegium i likhet med övriga i ärendet hörda, att densamma icke borde bifallas. Beträffande åter förslaget om försäljning av torpet å offentlig auktion till den högstbjudande vore från kollegii sida icke någon erinran att framställa.

Så vitt kollegium kunde finna, torde vad själva torpet med skog anginge, det få anses utrett, att å kronans andel därav belöpte dels 73.34 procent eller vad som hänförde sig till f. d. kronoparken Anemossen, dels ock 13.33 procent, motsvarande vad som tillfallit torpet från stomhemmanet 1 mantal Kestad nr 5 Stommen, samt att å skattehemmanet 1 mantal Kestad nr 4 Storegården belöpte återstående 13.33 procent, samt att det i Lugnås socken belägna, i roten ingående skattehemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Sidlännets nr 1 Lilla således icke ägde del i samma torpjord och skog. Vad åbyggnaderna å torpet anginge torde vara ostridigt, att kronan för ovanberörda dess 73.34 procent av torpet icke ägde någon andel i dem, samt att de i roten ingående hemmanen hade del i dem efter sina respektive roteandelar, vadan sålunda kronan skulle för stomhemmanet hava del i byggnaderna till $\frac{22}{50}$ -delar, skattehemmanet Kestad nr 4 Storegården till $\frac{25}{50}$ -delar och, skattehemmanet Sidlännets nr 1 Lilla till $\frac{3}{50}$ -delar.

Kammarkollegium hemställde därför, att såväl merberörda 73.34 procent av torpets jord och skog samt de 13.33 procent därav, som belöpte på stomhemmanet Kestad Stommen, som ock stomhemmanets andel i åbyggnaderna måtte genom länsstyrelsens försorg varda i vederbörlig ordning i sammanhang med övriga andelar i torpets jord och skog samt åbyggnader å offentlig auktion till den högstbjudande försålda. Tillika hemställde kollegium, att Kungl. Maj:t måtte medgiva att, vid en eventuell försäljning av torpet, av köpeskillingen finge anses belöpa 72 procent å torpets jord och skog samt 28 procent å torpets åbyggnader. Slut-

ligen hemställde kollegium — under framhållande att beträffande dispositionen av den på stomhemmanet belöpande andel i köpeskillingen vore förordnat i ovan nämnda löneregleringsresolution — att blivande köpeanbud måtte underställas Kungl. Maj:ts prövning och godkännande.

Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet tillstyrker jag vad myndigheterna sålunda föreslagit och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, *Departements-
chefen.*

att kronans andel i ovannämnda soldattorp till roten nr 118 vid Höjentorps kompani av Skaraborgs regemente må i samband med återstående andelar därav å offentlig auktion försälas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

9:o.

Kronoegendomen 1 mantal Gesala nr 3 i Romfartuna socken av Västmanlands län är utarrenderad till den 14 mars 1925 mot ett årligt arrende av 960 kronor. [9.]
*Gesala nr 3 i
Västmanlands
län.*

Under 1922 har å egendomen hållits uppskattningsförrättning. Av instrumentet häröver med därtill hörande handlingar, däribland en av distriktslantmätaren Ragnar Grebius 1921 upprättad karta över en del av ägora (inägorna) till egendomen med tillhörande beskrivning, inhämtas bland annat följande.

Egendomen, som för närvarande är utarrenderad med undantag av dess skogsmark, är belägen 15 kilometer från Västerås och 3 kilometer från Hedensbergs järnvägsstation och består av tre särskilda skiften. Den under arrendet inbegripna delen av egendomen har en areal av 42.721 hektar, därav 0.948 hektar tomt, 39.530 hektar åker, 1.319 hektar äng, 0.175 hektar backar och betesmark samt 0.749 hektar impediment, vartill kommer en utmarksareal av cirka 110 hektar.

Ett av de under arrendet inbegripna skiftena utgöres av ett område beläget omkring 800 meter från egendomens bostadshus och avskilt från egendomen genom enskilda tillhöriga ägor. Området, som är bebyggt med innehavaren, timmermannen J. A. Larsson, tillhöriga hus, är å kartan utmärkt med ägofigurerna nr 144—149 samt omfattar tillhoppa 0.277 hektar, därav 0.233 hektar åker och 0.044 hektar avrösningsjord. Uppskattningsmännen, som saluvärderat området till 300 kronor, hava föreslagit dess försäljning enligt gällande grunder för upplåtande av egnehemslägenheter från kronoegendomar med hembuds rätt för Larsson, som anhållit få köpa området.

För övrigt hava avsöndringar till egna hem icke ansetts böra ifrågakomma och har ytterligare ansökning i sådant syfte icke till uppskattningsmännen inkommit.

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 176 häft. (Nr 216.)

Länsstyrelsen och vederbörande *överjägmästare* hava icke haft något att erinra mot uppskattningsmännens förslag.

På given anledning har *domänintendenten* meddelat, att det enda område — förutom förenämnda lägenhet —, som kunde komma ifråga att avsöndras från egendomen, vore den från övrigt åkerinnehav fri-belägna utägan Kärret, men vore det olämpligt att fränsälja detta område huvudsakligen av den anledning, att Kärrets utfartsväg kunde anordnas endast över huvudgårdens gårdsplan.

Domänstyrelsen har tillstyrkt uppskattningsmännens förslag samt tillika meddelat, att vid av styrelsen verkställd ytterligare utredning rörande belägenheten av den till försäljning föreslagna lägenheten utrönt, att densamma vore belägen å den Gesala by tillhöriga så kallade Åsen, som vid laga skifte 1867 avsatts för delägarnas gemensamma behov, samt att samfälligheten emellertid sedermera vid den 10 november 1875 av vederbörande ägodelningsrätt till framtida efterrättelse fastställd förrättning fördelats mellan delägarna, varvid ifrågavarande lägenhetsområde, jämte annat, bestående av skogbeväxt mark, tillfallit kronoegendomen Gesala nr 3.

*Departements-
chefen.*

På grund av vad i ärendet förekommit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förenämnda lägenhet om 0.277 hektar må från kronoegendomen 1 mantal Gesala nr 3 i Romfartuna socken av Västmanlands län försälas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

Statsrådets övriga ledamöter instämma i vad departementschefen hemställt uti de under 1:o—9:o här ovan antecknade ärenden. Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten behagar härtill lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.